

Vilniaus
dailės
akademija

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS
VILNIAUS FAKULTETAS

GRAFIKOS KATEDRA

Grafikos studijų programa, valstybinis kodas 6211PX009

Jurgitos Ramanauskės

Magistro baigiamasis darbas

Sniegotinta: prasmės paieška ekologinio nerimo kontekste

(tiriamajo rašto pavadinimas)

Sniegotinta

(kūrybinio darbo/projekto pavadinimas)

Tiriamajo rašto vadovas

Doc. Dr. Jurgita Ludavičienė

(pedagoginis vardas/mokslinis laipsnis, Vardas, Pavardė)

Kūrybinio darbo/projekto
vadovas

Doc. Elena Grudzinskaitė

(pedagoginis vardas/mokslinis laipsnis, Vardas, Pavardė)

Konsultantas

Doc. Dainius Liškevičius

(pedagoginis vardas/mokslinis laipsnis, Vardas, Pavardė)

Vilnius, 2026

Turinys

Santrauka	3
Summary.....	4
Baigiamojo darbo autentiškumo deklaracija	5
Įvadas.....	6
1. Pūga: sniegas kaip ekologinis ir kultūrinis fenomenas	8
1.1. Sniego vaidmuo pasaulyje	8
1.2. Sniego ir žmogaus laikinumas	10
2. Šlapio sniego apdraba: menas klimato kaitos kontekste	15
2.1. Sniego ir ledo (pa)naudojimas šiuolaikiniame mene	16
2.2. Menas kaip ekologinio jautrumo ugdymo forma.....	21
3. Atlydis: sniego tirpsmas kaip kūrybinė ir tyrimo metodika	23
3.1. Sniegotinta	23
3.2. Vieno žmogaus sniegdraba	27
3.3. Metodinė grafikės virtuvė	31
3.3.1. Sniegotintos rezervažas.....	31
3.3.1.1. Pozityvo būdas	31
3.3.1.2. Negatyvo būdas.....	33
3.3.2. Tirpsmo raštų hermeneutika	34
3.3.3. Sniegotė	35
Išvados.....	39
Naudotos literatūros, šaltinių ir elektroninių duomenų sąrašas.....	40
Iliustracijų ir paveikslų sąrašas.....	43

Santrauka

Meninis tyrimas nagrinėja sniego, kaip nykstančio gamtos reiškinių Lietuvos klimato kaitos kontekste, problematiką bei žmogaus laikinumą. Menininkės tikslas – sužinoti, ar įmanoma meninėmis priemonėmis išsaugoti tirpstantį sniegą ir (arba) ledą, kurie tyrimo lauke tampa ir žmogaus laikinumo paralele. Pasitelkdama autorinius kūrybinius metodus – „Sniegotintos rezervazas“, „Tirpsmo raštų hermeneutika“ ir „Sniegotė“, – menininkė fiksuoja tirpstantį sniegą ir jo pėdsakus kūrinuose, parodydama, kad taikant skirtingas strategijas, atsiskleidžia daugialypė tiriamojo objekto prigimtis.

Tyrime derinami teoriniai ir literatūros šaltiniai su menininkės praktine kūrybine veikla. Analizuojami globalūs ir lokalūs klimato kaitos bei antropoceno iššūkiai, aptariami menininkų, kuriančių su sniegu ir ledu, pavyzdžiai, bei vystoma autorinė meninė praktika kūrybiniame procese naudojant sniegą ir ledą, periodiškai renkant sniego mėginius, juos saugant ir archyvuojant, o taikant egodokumentiką, perteikiamas žmogaus ir sniego *dialogas* kasdienybės fone.

Meninio tyrimo metu sukurti grafikos darbai parodo, kad vizualinė meno kalba gali veikti ir kaip žmogaus ekologinio jautrumo ugdymo priemonė. Menininkė per kūrinius su žiūrovu dalijasi atrastu žinojimu ir kuria emocinę patirtį, kurios metu jis ne tik pajustų artėjantį sniego stygių, bet ir permąstytų savo paties laikinumą bei santykį su gamta. Tyrimo rezultatai rodo, kad kūrybinė praktika yra ne tik savarankiška sniego, aplinkos ir savęs pažinimo forma, bet ir sniego, kaip mirštančio subjekto, uždokumentavimo ir išsaugojimo priemonė. Per mirštantį/mirusį sniegą žmogus pradeda suprasti savo paties laikinumą.

Summary

The artistic research examines the problem of snow as a disappearing natural phenomenon in the context of climate change in Lithuania. The artist's goal is to find out whether it is possible to preserve melting snow and/or ice through artistic means, which in the field of research also become a parallel to human temporality. Using her own creative methods – “Snowtint Réserve”, “Hermeneutics of Melting Patterns” and “Snowsofty”, the artist captures melting snow and its traces in her works, showing that applying different strategies reveals the multifaceted nature of the research object.

The research combines theoretical and literary sources with the artist's practical creative activity. Global and local challenges of climate change and the Anthropocene are analyzed, examples of artists working with snow and ice are discussed, and an authorial artistic practice is developed using snow and ice in the creative process, periodically collecting snow samples, preserving and archiving them, as well as using ego-documentation the dialogue between man and snow is conveyed against the background of everyday life.

The graphic works created during the artistic research show that the visual language of art can also act as a means of developing human ecological sensitivity. Through the works, the artist shares her discovered knowledge with the viewer and creates an emotional experience, during which they would not only feel the approaching lack of snow, but also rethink their own transience and relationship with nature. The results of the research show that creative practice is not only an independent form of knowledge of snow, the environment and oneself, but also a means of documenting and preserving snow as a dying subject. Through dying/dead snow, a person begins to understand their own transience.

Baigiamojo darbo autentiškumo deklaracija

Jurgita Ramanauskė

(baigiamojo darbo autoriaus vardas ir pavardė)

Sniegotinta: prasmės paieška ekologinio nerimo kontekste

(baigiamojo darbo aiškinamojo arba tiriamojo rašto
pavadinimas lietuvių kalba)

Snowtint: The Search for Meaning in the Context of Ecological Anxiety

(baigiamojo darbo aiškinamojo arba tiriamojo rašto
pavadinimas anglų kalba)

Patvirtinu, kad baigiamasis darbas paremtas mano pačios/-o autentiška kūryba ir jame naudotasi tik tokia papildoma informacija, kuri nurodyta nuorodose, paaiškinimuose, šaltinių, literatūros ir kt. sąrašuose. Darbas sukurtas/parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių. Taip pat nei visas baigiamasis darbas, nei jo dalis nebuvo pateikta jokiai kitai aukštojo mokslo institucijai, kaip akademinis atsiskaitymas ar baigiamasis darbas.

(baigiamojo darbo autoriaus parašas)

Ivadas

Esu grafikė ir sniego kolekcionierė. Pasitelkdama grafiką kaip techniką, ir sniegą – kaip mediją, tyrinėju sniego tirpsmo procesus ir tapsmus bei kalbu apie ekologinius iššūkius, su kuriais vis dažniau susiduriame. Įtampa tarp globalaus ir lokalaus, tarp nyksmo ir išsaugojimo, yra juntama visoje mano kūryboje. Ji mane įkvepia ieškoti meninės raiškos būdų, kaip grafinėmis priemonėmis įamžinti tai, kas iš prigimties yra laikina. Didžiąja apimtimi šio tyrimo turinys kuriamas intuityviai – per mokslinius faktus ir prognozes bei asmenines patirtis, atradimus ir įžvalgas. Tekste įterpiami asmeninio dienoraščio fragmentai. Jie yra lyg šešėliuose besislepiančios sniego lopai, kuriantys papildomą, tikslingai subjektyvų kontekstą. Tyrimas turi banguojančią, per visą tekstą besitęsiančią struktūrą, kuri tai atitirpsta, tai užšąla: nuo slegiančios – neigiamos informacijos pereinama į viltingą – pozityvią. Tiriamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, kuriuose aptariamos teorinės prieigos, praktinio tyrimo dalis bei kūrybinis projektas, ir išvados. Tyrimui įvykdyti naudojami literatūros lyginamosios analizės bei trys autoriniai kūrybiniai metodai: sniegotintos rezervažas pozityvo ir neigatyvo būdu, tirpsmo raštų hermeneutika bei sniegotė. Visi šie kūrybiniai metodai leidžia skirtingais meniniais būdais dokumentuoti ir saugoti nykstančią sniegą. Tyrimo metu remiausi Lietuvos klimato ataskaitomis, užsienio ir lietuvių filosofų – Jameso Lovelocko, Donnos Haraway, Vytauto Rubavičiaus, Audronės Žukauskaitės bei kitų antropoceno teorijomis, menininkų – Olafuro Eliassono, Eszter Sziksz, Augusto Serapino, kurie naudoja sniegą ir ledą savo kūryboje, – pavyzdžiais, ir savo sukurta egodokumentika.

Ši meninė praktika yra mano ir sniego, kaip nykstančio gamtos reiškinių, meninis dialogas, prasidėjęs 2025 m. pradžioje ir besitęsiantis iki pat dabar, orientuotas į žmogaus savistabą, mąstymą ir aplinkos pojūtį. Cikliška pasikartojantis dialogas per kasdienius, atrodytų, atsitiktinius įvykius bei veiksmus, formuojasi į savitą ritmą ir kinta per laiką. Ši perspektyva leidžia įvertinti gamtos įtaką žmogui, ir žmogaus – gamtai, per dabartį ir mažus savaikiškus procesus. Žmogaus ir gamtos judesiai yra vientisa organiška sistema: gamta inicijuoja judesį žmoguje, o šis – gamtoje ir kituose žmonėse. Nuo šios dinamikos neturėtume stipriai nutolti, jei norime gyventi harmonijoje su gamta. Daug ekologinių iššūkių yra nebe ateities, o dabarties problemos. Atotrūkis tarp žinojimo ir realybės yra esminė šiuolaikinio žmogaus problema, ypač aktuali klimato kaitos ir nykstančio sniego kontekste. Tyrimas, lydimas netikėtų atradimų, bet, taip pat, ir mano baimės, kad pasaulis, kurį pažįstu ir matau dabar, per greitai kinta. Pradžioje galvodama apie tirpstantį Arkties jūrų ledą ir domėdamasi, kokią faktinį poveikį tai turės gamtai ir žmonėms, pradėjau eksperimentuoti su sniegu ir ledu kaip kūrybinėmis medžiagomis. Autorine sniegotintos rezervažo technika fiksavau ir amžinau

jų tirpsmo žymes metalo plokštėje. Supratau, kad šie tirpstantys kūnai yra atminties nešėjai. Meniniai eksperimentai peraugo į nuoseklią kūrybinę praktiką, o sužinojus, kad mums taip įprastas sniegas Lietuvoje nyksta, šis tapo esminiu tyrimo objektu – ne tik medžiaga, bet ir liudininku, archyvu bei mano bendrakūrėju. Kuriant kartu gimė trijų dalių meninis projektas „Sniegotinta“ – tirpsmo raštų estampai, sniego mėginių kolekcija ir sniego knyga. Estampai – tai mano pirmasis kūrybos su sniegu įvaizdinimas popieriaus lape. Sniego mėginių kolekcija atsirado kaip meninis gestas – man pasidarė gaila savo kūryboje naudoti sniegą, tad pradėjau periodiškai jį rinkti ir kolekcionuoti. Dabar namų šaldiklyje saugau 2025 ir 2026 m. mėginius, iš viso – 4,354 kg sniego. Sniego mėginių dėžutės man primena mirusiųjų pelenų urnas, kuriose pačio žmogaus esmės jau nebėra, likęs tik simbolinis momentas. Jos nebeperteikia visos daugialypės sniego patirties, bet jomis aš įprasminu *mirštantį-mirusį subjektą*. Šių metų pradžioje sniegas, taip pat, nugulė ir į knygos puslapius, su visais jame rastais šapeliais, samanėlėmis ir dulkėmis. Galvoju, kad jis, visgi, nori būti išsaugotas: 2025 m. pabaigos – 2026 m. pradžios žiema buvo „dėkinga“, dėl to knygoje galėjau uždokumentuoti net 98 dienų sniego *amžių*.

Meninį tyrimą paraleliai lydėjo ir dienoraščio rašymas. Jame pagrinde fiksavau sniego ir savęs (pa)stebėjimus gyvenamojoje aplinkoje. Tai man leido tapti akylesnei ir jautresnei aplinkoje vykstantiems pokyčiams.

Mūsų klimato patirtis darosi vis labiau nutolusi nuo to, kaip jį patyrė protėviai, tad viliuosi, kad sniego buvimas mus sujungs ir paskatins labiau vertinti ateitį. Galbūt sniegas yra laikinumo kalba. „Lengva žiaurumo forma, primenanti žmogui jo mirtingumą.“¹ Pastovumas yra žinojimas, kad esi laikinas. Priėmus laikinumą suprantu dabarties svarbą. Viskas, ką žmogus turi, yra dabartis. Aš savo dabartį fiksuojau per sniegą, jo panaudojimą ir saugojimą meniniais bei asmeniniais tikslais, taip pat per dienoraštį. Sniego dabartį fiksuojau per jo *mirtį*. Man yra svarbu priimti laikinumą kaip nekintantį dalyką ir tokiu būdu suprasti dabarties bei akimirkos svarbą. Kas buvo vakar – nebeturi reikšmės, o rytojaus mes dar neturime.

¹ Grušaitė, Gabija. *Grybo sapnas*. Vilnius: Lapas, 2023, 2024, 194.

1. Pūga: sniegas kaip ekologinis ir kultūrinis fenomenas

Pūga – tai stipri sniego audra, kurią lydi vėjas.² Šio skyriaus pavadinimas yra nuoroda į informacijos susijusios su klimato kaita perteklių. Siaučiant informacinei pūgai blogėja matomumas. Šiame skyriuje siekiu iš gausybės informacijos atkasti svarbiausius sniego ruožus ir skaitytoją supažindinti su sniego vaidmeniu pasaulyje, sniego ir žmogaus laikinumu bei trapia jų abiejų sąveika kasdienybėje. Mintis, kad pasaulis gali būti nebe toks prie kokio esu įpratęs, gąsdina. Bandau įsivaizduoti Lietuvą ateityje – be žiemos, be šalčio ir be sniego. Nepavyksta. Su žiema užaugo ir gyveno mano proseneliai, seneliai, tėvai ir aš. Atrodytų, kas metus pasikartojantis žiemos ciklas turi būti amžinas – sninga, tirpsta, garuoja ir kitamet vėl sugrįžta.

1.1. Sniego vaidmuo pasaulyje

Sniego vaidmuo Žemėje yra itin svarbus, bet sniegas, mano nuomone, taip pat yra paslaptingas ir magiškas reiškinys. Jis žmonėms kėlė didelį susidomėjimą visais laikais: sniego kristalus stebėjo nuo senų laikų, o 1611 m. Johannesas Kepleris knygoje „Strena, seu, De nive sexangula“ tyrinėjo, kodėl sniego kristalai yra šešiakampiai.³ Snaigėmis bei jų forma domėjosi ir senovės kinai II a. prieš Kristų.⁴ Spėlioju, ar tyrinėti snaiges juos įkvėpė jų efemeriškas grožis, ar kitos mums nežinomos priežastys. Kaip bebūtų, sniegu susidomėjau ir aš. Pradėjusi šį meninį tyrimą dar nenutuokiau, koks svarbus jis man taps.

Tai kas gi yra sniegas? Vieni sako, kad tai užšalę vandens garai „ledo kristalų pavidalu“⁵, susidarantys debesyse. Pagal gamtos dėsnius, sniegas susiformuoja atmosferoje šąlant vandens garams žemesnėje nei 5° C temperatūra. Krisdami iš dangaus sniego kristalai auga ir keičiasi priklausomai nuo jų kritimo greičio, oro temperatūros bei drėgmės.⁶ Mano apibrėžimas sniegui skambėtų taip: sniegas yra daugialypis – tai sulipusių snaigių – kietų baltų dribsnelių – darinys, savyje talpinantis dulkes ir kitus oro teršalus. Sniegas, taip pat, yra procesualus, esant skirtingoms oro sąlygoms jis keičia savo būsenas: šąla – ledėja, tirpsta – vandenėja.

Nors žiemos nemėgstu, bet kasmet metų pabaigoje iškrentantis pirmasis sniegas mane džiugina kaip vaiką. Jis man primena nerūpestingą vaikystę.

² „Pūga“, *Žodynas.lt*, žiūrėta 2026 m. kovo 3 d., <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/p/puga>.

³ „Kepler, Johannes. Strena seu de nive sexangula“, *Sophia Rare Books*, žiūrėta 2026 m. balandžio 27 d. <https://www.sophiararebooks.com/pages/books/4960/johannes-kepler/strena-seu-de-nive-sexangula>.

⁴ Laura Pugno, *Over Time* (Foligno, Italy: Viaindustriale publishing, 2022), 57.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid., 29-30.

Sniegas yra reikšmingas žmonijai ir visai planetai skirtingais aspektais. Visų pirma, jis yra termoizoliacinė medžiaga, pasižyminti „<...> itin mažu šilumos laidumu.“⁷ Žiemą 50–70 cm sniego danga, apgaubdama žemę it „baltas gobelenas“⁸, neleidžia paviršiniam dirvožemiui giliai išalti, taip apsaugodama augalus ir jų šaknis. Priešingai, dirvožemio išalas gali atsirasti, jei sniego danga plona, o tai nulemia ekologines pasekmes. Sniegas, taip pat, aprūpina dirvožemį maistinėmis medžiagomis ir užtikrina pakankamą jo drėgmę, tai itin svarbu žemės ūkiui ir miškams palaikyti.⁹ Tirpdamas jis prisotina dirvą azotu, dėl to žemė tampa derlingesnė, o augalija – geriau ir gausiau dera. Be to, sniegas – „<...> svarbi pasaulinio vandens ciklo dalis, o didelė Žemės gyventojų dalis priklauso nuo kalnų sniego tirpsmo vandens išteklių.“¹⁰ Galiausiai, sniegas „kontroliuoja“ Žemės temperatūrą. Šviesūs paviršiai, kaip ledynai ir sniegas, atspindi Saulės spindulius ir neleidžia mūsų planetai perkaisti. Šis reiškinys vadinamas „albedo efektu.“ „Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“ sąvoka albedas (lot. *albus* – baltis) apibūdinama kaip „<...> dydis, apibūdinantis kūnų paviršių gebėjimą atspindėti į juos krintančios spinduliuotės srautą.“¹¹ Deja, dėl nykstančių ledynų ir retėjančių dienų su sniego danga, albedo yra mažėjantis, o tai lemia ir klimato kaitos spartėjimą. Jei ateityje nebebūtų sniego, Žemėje vis dažniau vyrautų „<...> ekstremalūs oro reiškiniai, tokie kaip karščio bangos, smarkūs krituliai, sausros ir uraganai.“¹²

Deja, tikrovė tokia, kad sniegas yra nykstantis gamtos reiškinys. Jis nyksta ne tik pasauliniu, bet ir vietiniu – Lietuvos – mastu. Pirmasis žiemos sniegas Lietuvoje paskutinius trejus metus pasirodė vis vėliau: 2023 m. spalio 8 d., 2024 m. lapkričio 2 d., 2025 m. lapkričio 16 d.¹³ Tyrėjai teigia, kad planetos temperatūrai pakilus 1,2–2,8 °C, iki šio šimtmečio pabaigos Lietuvoje jis gali ir visai išnykti:

„Dienų su sniego danga skaičius akivaizdžiai mažėja keičiantis klimatui. Numatoma, kad iki šimtmečio pabaigos rodiklis sumažės nuo dabartinių 8 savaitių per žiemą iki 5 savaitių pagal RCP4.5 ir iki vienos savaitės pagal RCP8.5. Dienų su sniego danga skaičius sparčiau mažėja amžiaus pabaigoje.“¹⁴ (Pastaba: RCP4.5 žymi scenarijų prie + 1,2 °C, o RCP8.5 – prie + 2,8 °C).

⁷ Ibid., 65.

⁸ Greta Ambrazevičiūtė, *Adela* (Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2022), 18.

⁹ Pugno, *Over Time*, 67.

¹⁰ Ibid.

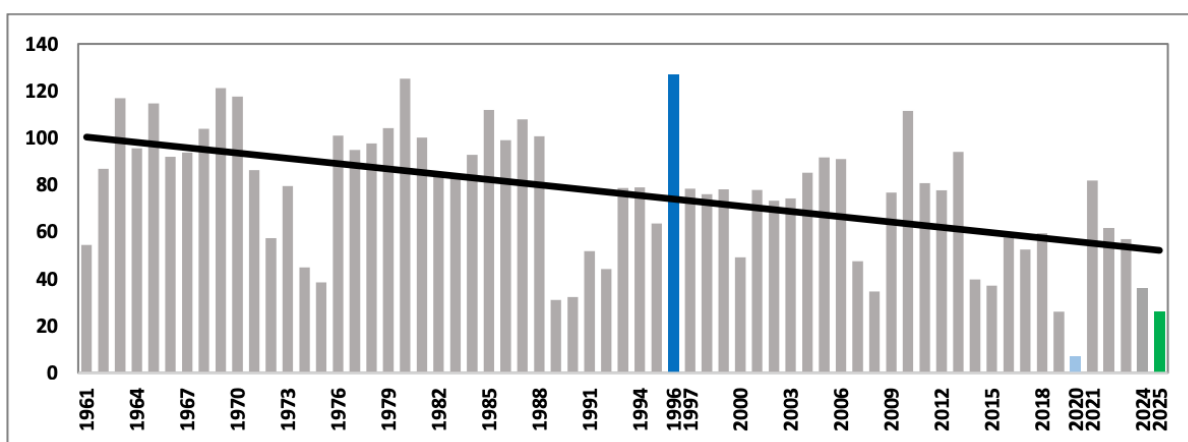
¹¹ „Albedas“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/albedas/>.

¹² Alice Bell, *Can We Save The Planet?* (London: Thames & Hudson Ltd, 2020), 47.

¹³ Tai skelbė „TV3“ vakaro žinios, 2025 m. lapkričio 17 d.

¹⁴ Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, „Klimato kaitos prognozių sudarymo, nacionalinės studijos apie Lietuvos savivaldybių jautrumą ir pažeidžiamumą klimato kaitai bei jautriausios savivaldybės prisitaikymo prie klimato kaitos plano parengimas. I ETAPAS: KLIMATO KAITOS PROGNOZIŲ IKI 2100 METŲ

Be to, remiantis „Lietuvos klimato būklės“ 2023, 2024 ir 2025 m. ataskaitomis, 2023–2024 metus galima būtų apibūdinti kaip „<...> metus su mažesniu dienų su sniegu skaičiumi nei įprastai.“¹⁵ O 2025 metus „<...> galima apibūdinti, kaip metus su viena trumpiausiai išsilaikiusių sniego dangų nuo 1961 m.“¹⁶ Ši statistika rodo kasmet palaipsniui mažėjantį dienų su sniego danga skaičių. 2025 m. „Lietuvos klimato būklės“ ataskaitoje teigiama: „Per 1961–2025 m. laikotarpį dienų su sniego danga mažėjo maždaug 0,75 dienos per metus (arba 7,5 dienos per 10 metų).“ Lentelėje apačioje pateikti dienų su sniego danga Lietuvoje duomenys nuo 1961 iki 2025 m. Akivaizdu, kad ne visais metais buvo juntamas mažėjantis sniego kiekis, būta išimčių – stipresnių užsnigimų ir 2026 m. pradžios žiema – ne išimtis. Tačiau šios pasikartojančios išimtys nekeičia bendros statistikos – Lietuvoje sniego iškrenta vis mažiau.

1 pav. Vidutinis dienų su sniego danga (≥1 cm storis) skaičius per metus Lietuvoje 1961–2025 m. ir pokyčio tendencijos. Žalia spalva – 2025 m., mėlyna – metai su daugiausia dienų, žydra – metai su mažiausia dienų.¹⁷

Šie moksliniai duomenys sustiprina žinojimą, kad sniegas – tai cikliška, trumpalaikė, tirpstanti medžiaga, bet, taip pat, jis ir nykstantis gamtos reiškinys. Jei nebeliktų sniego – gyventume itin karštoje nuobodžioje dykynėje su mažai maisto, vandens ir gamtos grožio.

1.2. Sniego ir žmogaus laikinumas

„Sniegas – nepastovumo simbolis, [...]“¹⁸ – taip rašo Peter Høeg knygoje „Panelės Smilos sniego jausmas“. Atrodytų purus ir lengvas, bet, taip pat, galintis būti ir grėsmingas.

PARENGIMAS. ĮVADINĖ ATASKAITA.“ (Sutartis Nr. VPS-2022-3-ES, 2022–01–13), 70, https://klimatokaite.lt/media/17396/ivadine-ataskaita-elle_3f-1.pdf.

¹⁵ Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, „Lietuvos klimato būklė 2023 metais“ ir „Lietuvos klimato būklė 2024 metais“, (Vilnius, 2024, 2025), 17, <https://www.meteo.lt/app/uploads/2024/03/Lietuvos-klimatas-2023.pdf>, <https://www.meteo.lt/app/uploads/2025/03/Lietuvos-klimato-bukle-2024-pabaigtas.pdf>.

¹⁶ Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, „Lietuvos klimato būklė 2025 metais“, (Vilnius, 2026), 17, <https://www.meteo.lt/app/uploads/2026/02/Lietuvos-klimato-bukle-2025.pdf>.

¹⁷ Ibid., <https://www.meteo.lt/app/uploads/2026/02/Lietuvos-klimato-bukle-2025.pdf>.

¹⁸ Peter Høeg, *Panelės Smilos sniego jausmas* (Vilnius: Tyto Alba, 2017), 63.

Pavojingiausiomis yra laikomos puraus sniego lavinos. Jos gali prasidėti dėl menkausio dirgiklio, pavyzdžiui, stipraus garso. Nors atrodo lengvos, lekia nuo 50 iki 200 km/val. greičiu¹⁹ ir už savęs palieką „mirtiną vakuumą.“²⁰ Neseniai²¹ LRT „Panorama“ skelbė apie sniego lavinas įvykusias Austrijoje ir Jungtinėse Amerikos valstijose bei pasiglemžusias žmonių gyvybes. Gamtos stichijos bei katastrofos „<...> visada atsispindi kasdienybėje mažesniu masteliu.“²² Galbūt šie sniego supurtymai reikalingi tam, kad mes pabustumė.

Gyvename antropoceno laikotarpyje. Esama skirtingų nuomonių, kiek laiko jis jau trunka. Vieni mano, kad antropocenas apima nuo dviejų iki keturių šimtmečių tarpsnį, kiti – kad jis prasidėjo susprogdinus pirmąją atominę bombą, t.y. 1945 m.²³ Eva Horn ir Hannesas Bergthalleris knygoje „The Anthropocene. Key issues for the humanities“ rašė, kad:

„Antropocenas apima daugybę skirtingų veiksnių ir vietų – pradedant pasauline klimato kaita ir baigiant vandenynų ir atmosferos srovių sutrikimais, vandens ciklo ir kitų svarbių cheminių ciklų (pvz., fosforo ir azoto) pakitimais, dirvožemio degradacija ir biologinės įvairovės greitu išnykimu, užterštumu toksiškomis ir neskaidomomis medžiagomis, o visa tai lydi nuolat augantis žmonių ir prijaukintų gyvūnų skaičius.“²⁴

Taigi, antropocenas – plati sąvoka, apimanti begales skirtingų aspektų, o taip pat, tai ir žmogaus veiklos sukeltų padarinių Žemei ir jos ekosistemoms išdava: „Anksčiau mūsų planetą sudarė 99 % laukinės gamtos ir 1 % žmonių. Dabar laukinė gamta sudaro 4 %, žmonės – 36 %, o gyvuliai – 60 %.“²⁵ Amerikiečių filosofės D. Haraway požiūriu:

„<...> antropoceno iššūkių akivaizdoje <...> neigiami pokyčiai yra daug didesnės apimties nei klimato kaita, nes mus veikia chemijos pramonės, kalnakasybos nuodai, ežerų ir upių, požeminių vandenų sekimas, ekosistemų suirimas, <...> tas naikinantis darbas vyksta sistemiškai susijusiais būdais, kurie skatina vis naujas sisteminės griūtis, išnykimus, ir pan.“²⁶

Šis požiūris rodo, kad žmogus tapo ne tik geologine jėga, kuri performuoja gamtą, bet ir jėga – naikinančia pačią save. Tai jėga, kuri kuria laikinumą. „Bendrinės lietuvių kalbos

¹⁹ Pugno, *Over Time*, 69.

²⁰ Høeg, *Panelės Smilos sniego jausmas*, 77.

²¹ Laikotarpis nuo 2026 m. vasario 16 iki 22 d.

²² Høeg, *Panelės Smilos sniego jausmas*, 77.

²³ National Geographic Society, “Anthropocene,” *National Geographic*, last updated October 19, 2023, <https://education.nationalgeographic.org/resource/anthropocene/>.

²⁴ Eva Horn and Hannes Bergthaller, *The Anthropocene. Key issues for the humanities* (New York: Routledge, 2019), 1-2.

²⁵ Tamsin Omond, *DO/ EARTH/ Healing strategies for humankind* (London: The Do Book Company, 2021), 39.

²⁶ Donna Haraway, *Antropocene, Capitalocene, Plantationocene, Chthulucene: Making Kin*. *Environmental Humanities*, (2015) 6 (1): 159-165.

žodynas“ sąvoką *laikinumas*²⁷ apibūdina, kaip „buvimą laikinu, tik tam tikros trukmės.“ *Laikinas*²⁸ „trunka tik kurį laiką.“ Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė knygoje „Lietuvos gamtos menai ir antropoceno estetika“ rašė: „Naujasis“ <...> antropocenas, kurį sukėlė „žmogus“ <...> – yra ne tik *krizė*, kuri gali baigtis tam tikru laiku ateityje. Jis reiškia ir ekologinį *slenkstį*.“²⁹ Antropoceno „<...> priemonių veiksmingumą liudija CO² emisijos didėjimas, klimato šilimas, Grenlandijos ir Antarkties ledynų irimas, amžinojo įšalo regionų „susitraukimas“ ir jų išmetamo metano rodiklių augimas, taip pat spartus bioįvairovės menkėjimas.“³⁰ Prie viso to pridėčiau ir sniego kritulių mažėjimą bei nykimą.

Kita teorinė priemonė apmąstant esamą klimato būklę yra „<...> į gyvą būtybę panašios Gajos teorija [...]“³¹, kurią 1970-ųjų pradžioje suformulavo J. Lovelockas.³² Teorijoje teigiama, kad Žemė yra gyvas, save reguliuojantis superorganizmas. Procesai, kaip saulės šviesos atspindėjimas ir anglies dioksido mažinimas, yra tai, kas reguliuoja Žemę. Jeigu Žemėje nebūtų jokios gyvybės, pagal matematinius apskaičiavimus temperatūra mūsų planetoje būtų gerokai aukštesnė nei 60° C.³³ Vėliau Lynn Margulis „<...> padėjo J. Lovelockui peržiūrėti savo teoriją ir pripažinti, kad Gaja yra ne vienas superorganizmas, o įvairių organizmų simbiogenezė.“³⁴ Tai rodo, kad Gajos sistema apima ir joje veikia tarpusavyje susiję tiek gyvi, tiek negyvi organizmai. Kaip bebūtų, nuomonės išsiskyrė – kritikai teigė, kad „<...> Gajos teorija yra antimoksliška, nes ji implikuoja tam tikrą teologiją.“³⁵, tačiau dabar mąstant apie klimato kaitos kontekstą ši teorija darosi vis populiareesnė.

Gatvėje sustabdę atsitiktinius praeivius ir jų paklausę, ar per paskutinius porą dešimtmečių, jų nuomone, klimatas pasikeitė, didžioji dalis neabejotinai atsakytų – taip. Kiekvienas mūsų, kad ir kurioje pasaulio vietoje gyventume, matome ir jaučiame klimato kaitos reiškinius. Lietuvoje pastarąjį dešimtmetį juntame vis šiltesnes žiemas ir mažiau sniego bei vis sausesnes ir kaitresnes vasaras. Įprasti metų laikai jau seniai nebetelpa į įprastus kalendorinius

²⁷ „Laikinumas“, Bendrinės lietuvių kalbos žodynas, *Ekalba.lt*, žiūrėta 2026 m. kovo 2 d., <https://ekalba.lt/bendrines-lietuviu-kalbos-zodynas/laikinumas>.

²⁸ „Laikinas“, Bendrinės lietuvių kalbos žodynas, *Ekalba.lt*, žiūrėta 2026 m. kovo 2 d., <https://ekalba.lt/bendrines-lietuviu-kalbos-zodynas/laikinas>.

²⁹ Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė, *Lietuvos gamtos menai ir antropoceno estetika* (Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2024), 9.

³⁰ Vytautas Rubavičius, *Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose* (Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2023), 18.

³¹ Audronė Žukauskaitė, *I organizmus orientuota ontologija*, vert. Aistis Žekevičius (Vilnius: Hubris, 2025), 170.

³² Jamesas Lovelockas (1919-2022) – britų mokslininkas, chemikas ir futurologas, labiausiai žinomas kaip Gajos hipotezės autorius. John P. Rafferty, “James Lovelock,” *Encyclopedia Britannica*, July 22, 2025, <https://www.britannica.com/biography/James-Lovelock>.

³³ “Gaia Hypothesis – James Lovelock,” *Naked Science*, Youtube, published 21 May, 2014, filmed in 2007, video, 28:46, <https://www.youtube.com/watch?v=GIFRg2skuDI>.

³⁴ Žukauskaitė, *I organizmus orientuota ontologija*, 153.

³⁵ Ibid., 154.

rėmus. Tai yra pokyčiai, kuriuos žmonės mato jau dabar. Tačiau, problema yra ta, kad, dėl šildytuvų bei oro kondicionierių namuose ir automobiliuose, dabar šalčio ir karščio nebejaudiname taip, kaip jį jausdavo mūsų protėviai. Mes pamažu prarandame ryšį su gamta ir joje vykstančiais pokyčiais.

Įdomu tai, kad klimato kaita, kuri vyksta dabar, yra panaši į geologinį reiškinį, vykusį prieš 55 milijonus metų.³⁶ Šioje eoceno epochoje milijonai tonų anglies dvideginio pateko į Žemės atmosferą per 10 000 metų laikotarpį. Manoma, kad tai lėmė vulkaninės lavos išsiveržimas po žeme, veikiantis naftos telkinį, kuris buvo dabartinėje Norvegijos jūroje. Tai rodo, kad Žemėje vykstantys klimatologiniai procesai galimai yra cikliški ir pasikartojantys, tik juos sukeliantys veiksniai – skirtingi. Pasak J. Lovelocko (toliau cituojami J. Lovelocko teiginiai yra perfrazuoti iš jo interviu³⁷), jei Žemėje nebūtų žmonių, greičiausiai jau dabar vyktų apledėjimo procesai ir planeta sugrįžtų į ledynmetį. Bet žmogus, vykdydamas savo ūkinę veiklą, keičia klimatą, taigi, pristabdo ir galimai artėjančio ledynmečio procesus. Spėjama, kad dėka žmogaus Žemė nesugrįš į ledynmetį bent jau ateinančius 200 000 metų. Ši prognozė ramina, tačiau įtampą pamažu kelia kiti dabarties iššūkiai.

Prieš beveik du dešimtmečius J. Lovelockas, remdamasis klimatologų prognozėmis, perspėjo, kad 2040 – 2050 metais nuo ekstremalaus karščio kasmet mirs vis daugiau žmonių. 2003 m. Europą užklupusi karščio banga, nusinešė 30 000 gyvybių.³⁸ Tuomet buvo spėjama, kad tokie ekstremumai gali tapti kasmetiniais įvykiais. Ir nors žmonija turi priemonių, kaip prisitaikyti prie karščio – vasarų metu gali keliauti į vėsesnes šalis arba tiesiog namuose ar automobilyje įsijungti oro kondicionierių, tačiau to padaryti negali augalai ir natūralios ekosistemos. Būtent jos patirs didžiausią žalą, o ši paveiks ir įprastą žmogaus gyvenimą. „Užsitęsę karšti ir sausi orai gali būti ypač pavojingi, nes <...> žemė tampa labiau linkusi į gaisrus ir potvynius.“³⁹, taigi, žemės ūkis susidurs su vis didesnėmis sausromis, nualintu dirvožemiu ir derliaus mažėjimu. Žemė ims panašėti į dykumą. Panašūs procesai vyks ir Azijos, Afrikos bei Amerikos žemynuose, juk klimato kaita nepaiso valstybių sienų. Mažėjantis derlius lems didėjančią maisto stygių, o tai neišvengiamai skatins didėjančias žmonių migracijas – spėjama, kad iki 2050 m. bus daugiau nei 140 milijonų klimato migrantų.⁴⁰ Visa tai stiprins socialinę įtampą ir kels naujus geopolitinius iššūkius visame pasaulyje.

³⁶ Rhett Ayers Butler, “Volcanoes linked to massive global warming event”, *Mongabay*, April 26, 2007, <https://news.mongabay.com/2007/04/volcanoes-linked-to-massive-global-warming-event/>.

³⁷ “Gaia Hypothesis – James Lovelock,” *Naked Science*, Youtube, published 21 May, 2014, filmed in 2007, video, 28:46, <https://www.youtube.com/watch?v=GIFRg2skuDI>.

³⁸ Bell, *Can We Save The Planet?* 54.

³⁹ Ibid., 49.

⁴⁰ Ibid., 55.

Klimato kaitos iššūkiai mus atsiveja net ir praėjus dviem dešimtmečiams – Lietuvos dienraščių antraštės tebemirga apokaliptinėmis žinutėmis. Iš televizijos ekranų į mus kreipiasi mokslininkai, gamtosaugininkai, perspėdami apie besikeičiantį pasaulį ir bandydami pažadinti visuomenę. Aš pati, kai nematau už lango atskriejančio Armagedono, gyvendama 2026 metais, kartais pradedu abejoti, ar mokslininkų perspėjimai yra realūs. Ir tada, vasario 28 d., LRT televizijos laidoje „Labas rytas, Lietuva“ pamatau reportažą, kuriame mokslininkų bendruomenės stengiasi išsaugoti arbatžolių rūšis, sparčiai nykstančias dėl klimato kaitos, ieškodami būdu, kaip jas padaryti atsparesnes karščiui ir vis dažniau kintančioms orų sąlygoms. Mintis, jog ateityje galime nebeturėti mums taip įprastos arbatos, pažadina. Klimato kaitos pokyčiai vyksta ir jie vyksta visur.

Ir čia mus vėl ramina J. Lovelockas, kuris, remdamasis prieš 55 milijonus metų įvykusių klimato kaitos precedentu, teigia, kad oro temperatūros kilimas dabartiniame laikotarpyje turėtų stabilizuotis, nes Gaja – Žemė, kaip savireguliuojanti sistema, – perims reguliacinę kontrolę. Pasak jo, ne kartą yra buvę atvejų, kai Žemės temperatūra kildavo, bet niekada nepasiekė savi destruktinės ribos. Net ir senovėje žmonės sugebėdavo „sugriauti“ natūralias ekosistemas, tačiau šiuolaikinis žmogus tai daro kur kas efektyviau ir greičiau. Eoceno laikotarpiu vykusio klimato kaita truko 10 000 metų, todėl organizmai turėjo galimybę prisitaikyti – persikelti į vėsesnius, poliarinius regionus, ir išgyventi 200 000 metų trukusį karštį. Šiandien situacija kitokia – mokslininkai perspėja, kad šio šimtmečio antroje pusėje Žemės temperatūra gali pakilti net apie 8 °C. Toks temperatūros šuolis reikštų radikalius klimato kaitos, ekosistemų ir žmonių gyvenimo sąlygų pokyčius, kurie vyksta taip greitai, kad daugelis organizmų nebespėja nei prisitaikyti, nei migruoti. Dėl to, laikas tampa itin svarbus, nes klimato pokyčių greitis gali tapti pražūtingas visiems. Ir nors visatoje viskas yra laikina – žvaigždės, planetos..., – svarbu suvokti, kad kol mes esame, esame Žemės dalis – priklausomi nuo jos pusiausvyros ir atsakingi už savo ateitį. Žmogus nėra aukščiau gamtos.⁴¹ Jo „<...> neišgalumą tvarkytis planetoje demaskuoja klimato kaita, karai ir užterštumas.“⁴² Realybė ta, kad Žemė išliks – be žmogaus, ir ras būdų kaip jai toliau egzistuoti mūsų sukeltų klimato kaitos padarinių kontekste.

⁴¹ Rubavičius, *Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose*, 15. „Tikrovė buvo suvokiama pagal bendriausius principus, kurių svarbiausi buvo trys ir dabar visiems gerai suvokiami: gamta yra galima įvairiausiai panaudoti, žmogus yra evoliucijos viršūnė, o žmonijos raidos ir jos gerovės pagrindas yra pažanga.“

⁴² Grušaitė, *Grybo sapnas*, 107.

2. Šlapio sniego apdraba: menas klimato kaitos kontekste

Šlapio sniego apdraba – tai meteorologinis reiškinys, kai tirpstančio sniego krituliai, limpa prie medžių šakų, susikaupia ant namų stogų, elektros laidų ir pan.⁴³ Šiame skyriuje meną, kuris „kalba“ aplinkosauginėmis ir ne tik temomis sulyginu su šlapio sniego apdraba. *Sniego menas* apkimba žiūrovą, neleidamas šiam išsisukti nuo nepatogios tikrovės.

Skirtingais laikotarpiais menininkai įvairiais būdais vaizdavo gamtą, kviesdami atsigręžti į ją ir pajusti stipresnį ryšį. Moderniaisiais laikais ėmė populiarėti meninės praktikos susijusios su gamtos menais. Menininkai pradėjo „<...> kurti kartu su gamta, iš jos darinių, stengiantis ją prakalbinti, pasitelkiant gamtines medžiagas – akmenis, medžius, dirvą, uolas, ežerus ir t.t.“⁴⁴ Taigi, natūralu, kad meno kūrinuose vis labiau buvo juntamos klimato kaitos ir Žemės taršos temos, kurios rėmėsi tuometiniais moksliniais, politiniais bei kultūriniais įvykiais. Tačiau būta nuomonių, kad:

„Tradicinė plastinė tapybos, skulptūros ar grafikos kalba menkai ar visai nepajėgia kurti ekologinių antropoceno katastrofų ar apokaliptinių pasaulio pabaigos scenarijų, [...]. Ji nepajėgi atskleisti antropoceno keliamų grėsmių, braižyti katastrofiškos ateities scenarijų, jai stinga vaizdumo, dokumentiškumo, emocionalumo, todėl neįmanoma sukurti paveikios tikrovės iliuzijos.“⁴⁵

Kaip bebūtų, šią nuomonę paneigia 2000-ųjų pradžioje sustiprėjęs humanitarinių ir gamtos mokslo sričių atstovų bendradarbiavimas, „<...> kai įvairių pakraipų filosofai ėmėsi persvarstyti gamtos ir kultūros skirtį bei priešinimą, žmogaus sąsajumą su gyvąja aplinka.“⁴⁶ Vis aktyviau buvo plėtojamos rezidencijų programos menininkams Masačusetso technologijų institute, NASA, CERN-e. Šių programų tikslas buvo ne tik „suartinti“ mokslininkus ir menininkus, bet ir per meno kūrinius skleisti žinojimą apie klimato kaitos iššūkius plačiajai visuomenei, kad ši „<...> išmoktų kasdienę veiklą sieti su planetiniais pokyčiais, įsisąmonintų kasdienį gyvenimą siejantis su visos Žemės ir visos gamtos gyvastimi.“⁴⁷ Mano požiūriu, menas, ištis, gali būti veiksminga komunikacijos forma: menininkas kaip interpretatorius per jausmą ir emociją perteikia žiūrovui žinojimą, taigi jo kuriamas menas gali padėti žmonėms geriau suprasti bei įsisąmoninti dabartinio pasaulio problemas ir realijas.

⁴³ „Apdraba“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, žiūrėta 2026 m. kovo 3 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/apdraba/>.

⁴⁴ Rubavičius, *Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose*, 54.

⁴⁵ Gaižutytė-Filipavičienė, *Lietuvos gamtos menai ir antropoceno estetika*, 17.

⁴⁶ Rubavičius, *Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose*, 83.

⁴⁷ Ibid., 52-53.

Be „gamtos meno“ dar egzistuoja sąvoka „ekologinis menas“, kuris į savo formą įtraukia aplinką (-as).⁴⁸ Tai šiuolaikinis sinonimas, kurį pasiūlė Timothy Mortonas knygoje „All Art is Ecological“. Remiantis pateiktu apibrėžimu, menas, kuris vaizduoja, kalba ir net savyje turi realios aplinkos elementų, yra ekologinis. Čia verta paminėti ir Ž. Gaižutytės-Filipavičienės mintį, kurioje teigiama, kad:

„Ekologinio meno kūriniai kreipia žiūrovo dėmesį į įvairias saugotinas Žemės gyvybės formas, paveikiai kalba apie kraštovaizdžius – žemės, oro, vandens, gyvosios gamtos sferas ir žmogaus teritorijas – miestus ar priemiesčius, kaimus ar apleistas dykvietes. Jame skleidžiasi paprastos formos ir jautrus santykis su gamta, kuris skatina naujai pamilti aplinką.“⁴⁹

Vadinasi, menininkas, kurdamas ekologinį meną antropoceno estetikoje, ne tik kreipia žiūrovo žvilgsnį į šių dienų lokalias ir pasaulines problemas, bet ir naujai formuoja savo paties bei žiūrovo santykį su gamta. Vizualusis menas tampa estezės priemone, „<...> apmąstant ir jaučiant antropoceną.“⁵⁰ Gamta yra daugialypė, o žmogus – jos dalis, dėl to, pasak T. Mortono, ir pats žmogus yra ekologiškas.⁵¹ Ši mintis skamba kiek kontroversiškai, mąstant apie antropoceno keliamus iššūkius, tačiau sutinku, jog domėjimasis aplinka, kurioje gyvename, kuri mus supa, daro mus ekologiškesniais.

2.1. Sniego ir ledo (pa)naudojimas šiuolaikiniame mene

Tirpsta ne tik sniegas. Tirpsta ir ledynai. Tyrėjai sako, kad dėl sparčios klimato kaitos dar šio amžiaus bėgyje beveik visi pasaulio ledynai ištirps: „<...> beveik visi ledynai, esantys ne poliarinėse teritorijose, šiame amžiuje išnyks [...]“⁵² Ar menininkas tai žinodamas gali išsaugoti sniegą ir ledą, kurie neišvengiamai tirpsta? Ir ar reikia, kad kažkas juos saugotų? „Žmonės iš prigimties yra saugotojai, o ne kūrėjai. <...> Visais įmanomais būdais stengiasi suturėti pokyčius kaskart neišvengiamai pralaimėdami laikui.“⁵³ Žmonija linkusi nusukti akis nuo savo problemų, kaip ir nuo neišvengiamai tirpstančių ledynų bei kitų klimato kaitos reiškinių, tikėdamasi, jog grėsmės jausmas praeis. „Jei nežiūrėsime ir nematysime, gal visos mūsų problemos išgaruos kaip sapnas?“⁵⁴ Kai kurie menininkai savo ruožtu bando išsklaidyti sapną, neigiantį klimato kaitos egzistavimą, kurį dar vis sapnuoja dalis Vakarų visuomenės. V.

⁴⁸ Timothy Morton, *All Art is Ecological* (Penguin Books, 2021), 18.

⁴⁹ Gaižutytė-Filipavičienė, *Lietuvos gamtos menai ir antropoceno estetika*, 8.

⁵⁰ Heather Davis and Etienne Turpin, „Art and Death: Life between the Fifth Assessment and the Sixth Extinction“. In *Art in the Anthropocene: Encounter among Aesthetics, Politics, Environments and Epistemologies*. Edited by Heather Davis and Etienne Turpin (London: Open Humanities Press), 3.

⁵¹ Morton, *All Art is Ecological*, 41.

⁵² Andri Snær Magnason, *Apie laiką ir vandenį* (Vilnius: Baltos lankos, 2022), 183.

⁵³ Grušaitė, *Grybo sapnas*, 125.

⁵⁴ Ibid., 130.

Rubavičius rašo: „<...> vis svarbesnė tampa menininkų veikla, nes kaip tik menas padeda žmonėms susivokti naujose, baimę keliančiose aplinkybėse ir, išgyvenant tam tikrus jų meninius pavidalus, skatina ieškoti bendrų, gyvenimo realijomis ir tradicine žemės puoselėjimo žinija grindžiamų sprendimų.“⁵⁵ Toliau aprašomi trys menininkai, kuriuos tarpusavyje sieja sniegas ir ledas, kaip medija, naudojama jų kūrybos praktikoje. Ir nors jų kūrybinės temos skiriasi, bet visos vienaip ar kitaip atliepia laikinumo pojūtį ir akimirkos svarbą.

O. Eliassonas yra islandų-danų menininkas, garsėjantis skulptūromis ir įspūdingo dydžio instaliacijomis, kuriose naudojamos medžiagos bei elementai iš mus supančios aplinkos. Viena įspūdingiausių, pasauliniu mastu nuskambėjusi jo instaliacija buvo „Ice Watch“ (vertimas į lietuvių kalbą galėtų būti dvejopas – „Ledo laikrodis“ arba „Ledo stebėjimas“), pirmą kartą eksponuota 2014 metų spalį Kopenhagos miesto rotušės aikštėje, minint Jungtinių Tautų Tarpvyriausybinių klimato kaitos komisijos penktosios klimato kaitos vertinimo ataskaitos paskelbimą. Instaliaciją sudarė dvylika gigantiškų ledo luitų, surinktų iš fiordo netoli Nuuko, Grenlandijos. Ledo

1 il. *Ice Watch*, Olafur Eliasson, 2014. Panteono aikštė, Paryžius, 2015.

gabalai buvo išdėstyti pagal laikrodžio ciferblato formą, kaip nuoroda į sparčiai tirpstantį laiką ir klimato kaitos pasekmes žmonijai. Žiūrovai galėjo ne tik stebėti instaliaciją iš šalies, bet ir prie jos prieiti bei liesti. Menininkas žiūrovą kvietė: „Padėkite rankas ant ledo, klausykite jo, pauostykite jį, pažiūrėkite – ir stebėkite ekologinius pokyčius, kuriuos patiria mūsų pasaulis.“⁵⁶ Instaliaciją menininkas kūrė kartu su Grenlandijoje gimusiu geologu Miniku Rosingu⁵⁷, siekdami informuoti visuomenę apie realią klimato kaitą, suteikdami „<...> tiesioginę ir apčiuopiamą Arkties ledo tirpimo realybės patirtį.“⁵⁸ Vėliau „Ice Watch“ instaliacija buvo įrengta dar trijose vietose: 2015 metų gruodį Paryžiuje, Panteono aikštėje, Jungtinių Tautų

⁵⁵ Rubavičius, *Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose*, 111.

⁵⁶ „Olafur Eliasson and Minik Rosing Ice Watch,” *Tate Modern*, žiūrėta 2026 m. kovo 3 d., <https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/olafur-eliasson-and-minik-rosing-ice-watch>

⁵⁷ „Minik Rosing,” *National Arts Centre*, last updated November 11, 2022, <https://nac-cna.ca/en/bio/minik-rosing>.

⁵⁸ „Ice Watch, 2014,” *Olafur Eliasson*, žiūrėta 2026 m. vasario 18 d., <https://olafureliasson.net/artwork/ice-watch-2014/>.

klimato kaitos konferencijos COP21 proga, trečioji – 2018 gruodį – 2019 sausį Londone, prie „Bloomberg“ Europos būstinės ir priešais galeriją „Tate Modern“. O. Eliasonas pasitelkia sniegą ir ledą kaip veiksmingą priemonę kalbėti apie klimato kaitos realijas bei atvaizduoti sparčiai tirpstantį laiką.

Vengrų kilmės menininkė Eszter Sziksz savo kūryboje dažnai pasitelkia ledą, kaip tirpstantį kūną. Ji kuria laikiną arba kitaip dar vadinamą efemeršką meną. Laikinas menas – tai meno forma, kuri yra laikina arba trumpalaikė, dėl savo prigimties pasmerkta išnykti, susinaikinti, suirti arba būti kažkieno išardoma.⁵⁹ Pasitelkdama eksperimentinę grafikos techniką menininkė palieka atspaudus tiesiogiai ant ledo. Ji tyrinėja besikeičiančias kūrinio materialias būsenas bei kalba apie atminties, laikinumo ir nykimo temas. Pati menininkė sako: „Trapios medžiagos, ledas, pelenai, smėlis, trumpalaikiai paviršiai tampa mano kalba, kuria tyrinėju buvimą, nebuvimą, netektį ir ryšį. Šie darbai yra gestai, siekiant išsaugoti tai, ko neįmanoma pataisyti: akimirkas, jausmus, istorijas ir subtilius jų paliekamus pėdsakus“⁶⁰. Trumpalaikius ledo kūrinius ji fiksuoja fotografijomis arba vaizdo įrašais. Žiūrovas čia tampa kūrinio dalyviu, liudijančiu jo sunykimą. Grafikė savo kūrinių netiražuoja. Jai „<...> atspaudas ant ledo tampa įdomus, kai jis ištirpsta.“⁶¹ Jai svarbesnis yra sukūrimo procesas nei pats baigtinis kūrinys. Menininkės tikslas yra perteikti atminties temas per efemerškumą, medžiagiškumą ir vizualumą. Kūrinys „It is hard to let you go“ (2020), vaizduoja menininkės paskutinę darytą nuotrauką, kurioje jos sergantis dėdė. Fotografija atspauda ant ledo. Tirpstantis „estampas“ sukurtas pasaulinės „Covid“ pandemijos kontekste.

2 il. *It is hard to let you go*, Eszter Sziksz, 2020. Šilkografija ant ledo; tirpimas, 4 etapai.

⁵⁹ Cécile Martet, “Top 5 Ephemeral Art Styles,” *Rise Art*, August 14, 2023, <https://www.riseart.com/article/2606/top-5-ephemeral-art-styles>.

⁶⁰ Eszter Sziksz, žiūrėta 2026 m. kovo 3 d., <https://szikszeszter.com/>.

⁶¹ Ibid., <https://szikszeszter.com/Ice-prints>.

E. Sziksz taip pat rūpi ir klimato kaitos temos. Rezidentūros metu Arktyje menininkė kartu su Dr. Kata Dozsa, kuri specializuojasi vaikų teisių ir klimato kaitos srityse, 2023 metų spalį sukūrė tęstinį projektą „Wind Whispers“. Projekto metu buvo renkamos 16–18 metų

3 il. *Wind Whispers*, Eszter Sziksz, 2023.

paauglių žinutės, kuriose jie reiškė savo viltis ir norus dėl klimato ateities Žemėje. Šilkografijos būdu, naudodama pelenus, menininkė vaikų žinutes perkėlė ant sniego ir paliko jas tirpti bei pustyti vėjui fiordų ir ledynų peizaže.⁶²

Lietuvių menininkas ir instaliacijų kūrėjas Augustas Serapinas savo kūryboje, taip pat, yra naudojęs sniegą. 2019 metais balandžio 5 – gegužės 18 d. Londono galerijoje „Emalin“ jis pristatė savo antrąją parodą pavadinimu „Vasario 13-oji“. Parodoje žiūrovas galėjo išvysti šaldomoje patalpoje sustatytus sniego senius, kuriuos nulipdė „<...>“ anoniminiai vaikai Vilniuje, o vėliau jie buvo surinkti žaidimų aikštelėse, sukrauti į furgoną ir nuvežti į Jungtinę Karalystę [...].⁶³ Menininkas, remdamasis atpažįstamais vaikystės motyvais sukūrė meno objektą apipintą žmonių istorijomis. Jį domina „asmeninės istorijos“ ir „asmeninė erdvės patirtis“, jo „<...>“ kuriamos erdvės skirtos žmonių susitikimams ir dialogams.⁶⁴

⁶² Sziksz, „Wind Whispers Project“, 2, žiūrėta 2026 m. kovo 3 d., <https://files.cargocollective.com/c971539/windy.pdf>.

⁶³ Caroline Elbaor, „February 13th,“ *Art Viewer*, May 13, 2019, žiūrėta 2026 m. kovo 3 d., <https://artviewer.org/augustas-serapinas-at-emalin-2/>.

⁶⁴ Lietuvos kultūros institutas, „Augustas Serapinas“, 2020 m. lapkričio 23 d., žiūrėta 2026 m. kovo 3 d., <https://lithuanianculture.lt/lietuvos-kulturos-gidas/2020/11/23/augustas-serapinas-2/>.

4 il. *Vasario 13-oji*, Augustas Serapinas, 2019. Galerija „Emalin“, Londonas, JK, 2019 m. balandžio 5 d. – gegužės 18 d.

Čia tiktų paminėti ir mano kaimyno – anonimo, kurtus sniego objektus. Anoniminis kaimynas nuo 2025 m. lapkričio 28 d. kieme statė sniego skulptūras: pirmoji – sniego katinas, išlikęs pievoje iki gruodžio 15 d., o vasario 23 d., ant šviežiai užsnigto sniego lėtai šliaužė sraigė bei medžio drevėje slėpėsi kiškis. Šios skulptūros yra tik vieno žmogaus asmeninės istorijos ir asmeninės erdvės patirties pavyzdys. Tokių žiemiškų pavyzdžių rastume ir daugiau bet kuriame Lietuvos ar pasaulio kampelyje. Sniegas yra įrankis ir medžiaga kurti ne tik menininkams, bet ir paprastiems žmonėms. Tai kasmet cikliškai atsikartojantis visus vienijantis kūrybinis ritmas.

5 il. *Anoniminio kaimyno sniego skulptūros*, Pašilaičiai, Vilnius, 2025-2026.

Visi paminėti menininkai viena ar kita forma savo kūryboje pasitelkia laikinas medžiagas – sniegą arba ledą, kurdami skirtingus meno objektus bei kalbėdami skirtingomis temomis. Vieni atliepia klimato kaitos iššūkius, kiti – atminties ar socialines temas. Tai parodo, kad ne visiems menininkams aktuali ekologinė problematika. Kaip bebūtų, mano nuomone, sniegas ir ledas, naudojamas meniniais tikslais, gali tapti komunikacijos tiltu, visuomenei perteikiančiu skirtingas menininkų (ir mokslininkų) žinutes. O idealiu atveju – net ir nauja ekologinio jautrumo ugdymo forma.

2.2. Menas kaip ekologinio jautrumo ugdymo forma

„<...> kasdienėje kalboje klimatas siejamas su orais, orų būsena, žiemos, pavasario, vasaros eigos pokyčiais.“⁶⁵ Klimato kaitos iššūkiai gali tapti menininkų kūrybiniais impulsais, skatinančiais veikti meno lauke. Menas gali būti sąmoningas socialinių pokyčių kūrimo įrankis, kuris „<...> ir vaizdžiai aiškina, ir telkia bendriems veiksams, geosocialiniams judėjimams“⁶⁶ klimato kaitos kontekste. Menininkas O. Eliassonas teigė, jog „suvokimas ir fizinė patirtis yra meno kertiniai akmenys, jie taip pat gali būti socialinių pokyčių kūrimo įrankiai.“⁶⁷ Remdamasi asmenine teorinių žinių sąsaja ir kūrybine praktika, darau prielaidą, jog menininkas, dirbdamas su sniegu ar ledu, gali paversti savo kūrybą sąmoningu socialinių pokyčių įrankiu ir skatinti žiūrovą permąstyti asmeninį santykį su aplinka. Meno kūriniai, kuriems sukurti naudojamos efemerinės, gamtoje sutinkamos medžiagos ar objektai, tarsi nejučia pradeda atstovauti nykstančius gamtos reiškinius, o menininkai visuomenei padeda suprasti žmonių ir gamtos ryšius, leisdami įsivaizduoti gamtą „<...> kaip veikiantį subjektą.“⁶⁸ Meno objektai per savo vizualumą, o kartais ir sensoriškumą, žiūrovui perteikia besikeičiančios aplinkos jausmą ir kuria erdvę asmeninei interpretacijai.⁶⁹

Laura Kim Sommer ir Christianas Andreas Klöckneris straipsnyje „Estetikos, kūrybiškumo ir meno psichologija“ (vert. J. R.) pristatė atlikto tyrimo išvadas, kuriose teigė, kad gamtos – aplinkosaugos menas „<...> turėtų atsisakyti distopinio klimato kaitos problemų vaizdavimo būdo ir pereiti prie sprendimų siūlymo bei gamtos grožio ir tarpusavio ryšio pabrėžimo.“⁷⁰ Kita vertus, distopinių elementų pasitelkimas gali būti perspektyvus ir skatinti

⁶⁵ Rubavičius, *Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose*, 53.

⁶⁶ Ibid., 111.

⁶⁷ „Ice Watch,” *Olafur Eliasson*, žiūrėta 2025 m. spalio 26 d., <https://olafureliasson.net/icewatchcopenhagen/>.

⁶⁸ Rubavičius, *Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose*, 113.

⁶⁹ Ibid., 83.

⁷⁰ Laura Kim Sommer and Christian Andreas Klöckner, “Does Activist Art Have the Capacity to Raise Awareness in Audiences?—A Study on Climate Change Art at the ArtCOP21 Event in Paris. Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts,” (American Psychological Association, 2019), 14, https://kmgne.de/wp-content/uploads/2019/08/Sommer_2019_Does-activist-art-have-the-capacity-to-raise-awareness-in-audiences_a-study-on-climate-change-art-at-the-artcop21-event-in-Paris.pdf.

auditoriją imtis vienokių ar kitokių veiksmų Žemės išsaugojimo kontekste. Tyrime, taip pat, buvo rašoma, kad meno kūriniais „<...> svarbu išeiti iš institucinės muziejų erdvės į viešąją erdvę, kad būtų galima pasiekti platesnę auditoriją ir išvengti konotacijos, kad menas yra skirtas tik išsilavinusiai gyventojų daliai.“ Vadinasi, meno objektai, esantys viešojoje erdvėje, labiau įtraukia ir aktyvina žiūrovo sąmonę. Apie meno įtrauktį rašė ir Arūnas Sverdiolas knygoje „Steigtis ir sauga“: „Kūrinys įtraukia klausytoją ar skaitytoją į savo vertybių pasaulį. <...> Išgirdęs pasakojimą, klausytojas atsiduria dilemos akivaizdoje. <...> Bet išgirdęs ir supratęs, jis jau žino pasirinkimo galimybes, pasidaro jų atžvilgiu sąmoningas, taigi atsakingas.“⁷¹ Tai vienas iš pavyzdžių, tinkamų kalbėti apie meną, kaip ekologinio jautrumo ugdymo formą. Menas yra daugialypis ir gali atlikti įvairias funkcijas. Šio meninio tyrimo kontekste viena svarbiausių meno funkcijų yra ekologinio ir moralinio žmogaus jautrumo aplinkai ugdymas, kai menas žiūrovą skatina (su)žinoti, (pa)stebėti ir reflektuoti jo aplinkoje jau vykstančius ekologinius pokyčius.

Kalbėdama apie sniego mažėjimą Lietuvoje, aš, kaip menininkė, su žiūrovu dalinuosi ne tik faktais, bet, taip pat, siekiu jį emociškai įtraukti ir patirti akimirkos laikinumą: per kūrinius, vaizdą ir pasakojimą jis gali bent šiek tiek pajusti artėjančią sniego trūkumą, suvokti klimato kaitos pasekmes ir permąstyti savo paties laikinumą. Meninis poveikis per nykstančio sniego simboliką skatina ne pasyvų stebėjimą, o refleksiją, kuri žiūrovą gali priartinti prie didesnio sąmoningumo ir atsakingumo jo gyvenamosios aplinkos kontekste.

⁷¹ Arūnas Sverdiolas, *Steigtis ir sauga* (Vilnius: Baltos lankos, 1996), 128.

3. Atlydys: sniego tirpsmas kaip kūrybinė ir tyrimo metodika

Skyrių pavadinau „Atlydys“⁷² – tai meteorologinis reiškinys, kai sniegas ir ledas pradeda tirpti, esant teigiamai oro temperatūrai. Šį žodį pasirinkau ne atsitiktinai: meninio tyrimo kontekste jis reflektuoja globalius klimato kaitos reiškinius, ledynų ir sniego tirpsmą. Šioje dalyje aptarsiu visą savo kūrybinę praktiką ir tyrimo metodiką, kurios gimė pasirinkus sniegą bei ledą kaip laikinumo ir proceso įrankį. To pasekoje sukurti trys vienas su kitu susiję kūriniai: sniego tirpsmo estampai, sniego knyga ir sniego mėginių kolekcija, plačiau aptariami poskyryje „Sniegotinta“.

Projekto idėja grindžiama efemerškų medžiagų – sniego ir ledo – panaudojimu kūrybiniuose procesuose. Jie abu yra fiziniai „kūnai“ ir laikinumo ženklai. Meninės raiškos būdais fiksuojų šių medžiagų transformaciją, o per sukurtus objektus įprasminu jų nykimą. Projektą sudaro dvi dalys: kūrybinė – eksperimentinė ir archyvinė – kolekcinė. Pirmoji man leidžia užfiksuoti tirpstančių žiemos „produktų“ žymes metalo plokštėse bei sniego popieriuje. Antroji – išsaugoti nykstantį gamtos reiškinį, šiuo atveju, sniegą. Abi dalis sieja procesualumas, pasikartojantys veiksmai bei menininko dialogas su medžiaga. Čia yra svarbi ir laiko dimensija, perteikiama per kūrimo ir konservavimo veiksmus. Taigi, abi projekto dalys viena kitą papildoma, kaip kūrybinės strategijos. Projekto koncepcija yra paremta meniniu dialogu tarp kūrėjo ir laikinos medžiagos. Čia koncentruojusi į kontrolės ir atsitiktinumo santykį. Viena vertus, kontroliuoju kūrybinius procesus, kita vertus, procese yra daug atsitiktinumo, kuris nulemia sniego bei ledo tapsmą bendrakūrėjais. Dokumentuodama tirpstančių medžiagų „istoriją“, taip pat, reflektuoju ekologinį dėmenį – man yra svarbios medžiagiškumo, laiko bei atminties temos, kurios parodo trapų žmogaus ir jį supančios aplinkos santykį.

3.1. Sniegotinta

Sniegotinta – tai naujadaras, gimęs meninio tyrimo metu. Šiame žodyje telpa ne tik naujas kūrybinis metodas, bet ir meninis dialogas tarp vieno žmogaus ir besikeičiančios gamtos, kurio centre yra sniegas, kaip nykstantis gamtos reiškinys ir meninės išraiškos objektas. Sniegotinta pavadinau ir savo trijų dalių kūrinį: sniego tirpsmo estampus, sniego knygą ir mėginius iš periodiškai kaupiamos sniego kolekcijos. Visi šie kūriniai yra ekologinis menas, remiantis T. Mortono anksčiau pateiktu šios sąvokos apibrėžimu. Savo kūriniais ne tik kalbu apie mus supančią aplinką, nykstantį gamtos reiškinį – sniegą, bet ir apie laikinumą. T. Mortonas teigia

⁷² „Atlydis“, *Žodynas.lt*, žiūrėta 2026 m. vasario 26 d., <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/a/atlydys>.

„<...> viskas turi savo laiką, savo laikiškumą.“⁷³ Suvokimas, kad esame kažkur, o ne niekur, leidžia mums sąmoningai naviguoti pasaulyje ir būti atviriems idėjai, kad galimai gyvename masinio išnykimo amžiuje.⁷⁴ Per sniego saugojimą, dokumentavimą, jo formų įveiklinimą ir transformaciją kuriu paralelę tarp sniego ir žmogaus laikinumo. Sniegas nėra tik objektas, jis – ir meninė metafora: per ištirpusią jo formą juntama akimirkos svarba, laikinumo pojūtis ir artėjantis sniego stygius. Faktas, kad šimtmečio pabaigoje Lietuvoje sniego galimai turėsime tik vieną žiemos savaitę iš dabartinių aštuonių, glumina, bet kartu ir pagrindžia mano, kaip menininkės – sniego kolekcionierės, indėlį į jo išsaugojimą – kasmet periodiškai pildomą sniego archyvą.

Domėdamasi sniegu ir jo laikinumu tampu ekologiškesniu žmogumi ir menininke. O žinodama, kad sniegas yra laikinas ir nykstantis reiškinys, grafinės raiškos priemonėmis galiu jį išsaugoti meno objektuose bei savo ir kitų žmonių atmintyje. Mano estampai atvaizduoja natūralius sniego ir ledo tirpsmo pėdsakus. Čia sniegas yra tarsi laikina spaudos matrica, įamžinanti jo nykimo faktą.

6 il. *Sniego tirpsmo estampai*, 2025.

⁷³ Morton, *All Art is Ecological*, 33.

⁷⁴ Morton, *All Art is Ecological*, 37.

Rankomis pagamintas popierius savyje saugo ištirpusį sniegą ir tampa sniego knyga, kuri atmena 2025 m. pabaigoje – 2026 metų pradžioje buvusią rekordinę žiemą Lietuvoje. Ši knyga fiksuoja ir sniego amžių, nes ją sudaro tiek puslapių, kiek dienų turėjome sniego dangą iki mano akiratyje ištirpo paskutinis sniego lopas.

7 il. *Sniego knyga*, 2026.

Per sniego kolekciją, sudarytą iš 2025 – 2026 metais surinktų sniego mėginių, galiu bent trumpam išsaugoti mirštantį sniegą savo originaliame pavidale. Toks sniego saugojimas yra archyvavimo paradoksas – kiek ilgai gali išsaugoti tai, kam lemta ištirpti. Suprantu, kad mano sniego kolekcija yra absurdiška, bet aš ir toliau renku ir saugau sniegą. Šiame absurde yra žodžiais sunkiai paaiškinamos prasmės.

Sniego saugojimas ir naudojimas yra kertiniai mano meninio tyrimo aspektai. Dirbdama su sniegu ir ledu, geriau suprantu dabarties akimirkos svarbą. Ateitis man atrodo miglota, joje slypi daug nežinomybės. Kita vertus, tikiu, kad ateitis yra ir ji nebūtinai turi atrodyti radikaliai kitokia. „<...> kiekviena žmonių karta savo egzistencinį nerimą sukrauna į kokią nors artėjančią globalią katastrofą, bandydami visus aplink įtikinti, kad artėjantis Armagedonas yra visiškai tikras, o ne menamas, ir *reikia* kažką daryti.“⁷⁵ Gyvenu dabartyje, tad man sunku pasakyti, ar artėjantis Armagedonas bus tikras. Niekas nėra tikra, kol nepamatai savomis akimis ir nepatiri

8 il. *Sniego mėginių kolekcija šaldiklyje*, 2025.

⁷⁵ Grušaitė, *Grybo sapnas*, 85.

savu „kailiu“. Kūriniais, kurie savyje talpina sniegą, kalbu apie tai, ko galbūt ateityje nebeliks, ką verta pradėti saugoti jau dabar.

T. Mortonas rašė, kad vienas pats žmogus pakeisti globalių dalykų negali, ir dėl to jam nederėtų jaustis kaltu – žmogaus „<...> individualūs veiksmai statistiškai yra nereikšmingi.“⁷⁶ Kaip bebūtų, vieno žmogaus inicijuotas veiksmas gali būti impulsas kitų veiksmams – kiekvienas turime vaidmenį šioje klimato kaitos transformacijoje.⁷⁷ O didesnės žmonių masės veiksmai, mano nuomone, gali turėti reikšmingą pokytį planetos, tokios, kokią ją matome ir pažįstame dabar, išsaugojimui – „<...> ledo luitas kuria ateitį. Ledas yra laikrodys.“⁷⁸

Darau prielaidą, kad kurdamas ekologinius meno objektus, menininkas kuria ateitį, „siunčia“ dabarties ir ateities kartoms savo baltą „laišką iš dangaus.“⁷⁹ Tuo tarpu aš, atsigręždama į gamtą ir joje vykstančius procesus, galiu permąstyti savo pačios būtį ir laikinumą. Žmogaus gyvenimas yra sniegas. „Sniego pabaiga yra ledas.“⁸⁰ O gal bala?

9 il. M16VL-S210225, A. ir A. Tamošaičių galerija „Židinys“, 2025.

⁷⁶ Morton, *All Art is Ecological*, 40.

⁷⁷ Omond, *DO/ EARTH/ Healing strategies for human kind*, 24.

⁷⁸ Morton, *All Art is Ecological*, 62.

⁷⁹ Pugno, *Over time*, 59.

⁸⁰ Doc. Dr. Jurgitos Ludavičienės citata, išgirsta mūsų pokalbio metu 2025 m. gruodžio 5 d.

3.2. Vieno žmogaus sniegdraba

Šioje dalyje pristatau vieno žmogaus sniegdrabą – minčių srautą, dienoraštį, rašytą nuo 2025 m. vasario 21 d. iki 2026 kovo 13 d. Dienoraštis nėra vientisas ir sistemingas, greičiau atsitiktinis minčių srautas – sniegdraba fiksuoja vieno žmogaus kasdienybę, atradimus bei jausmus, kuriuos „atneša“ sniegas. Dienoraščio kalba – *darbinė*, neredaguota. Įrašai išskiriami kitu šriftu, siekiant dienoraštį parodyti, kaip atskirą, tarsi dreifuojantį ledyno intarpą meninio tyrimo visumoje. Dienoraštis pateiktas nepilnas, iš anksto galvojant apie skaitytoją bei taupant meninio tyrimo žodžių kiekį.

2025 m. vasario 21 d., 8:55 val.: surinkau 102 g sniego prie Vilniaus Šv. Jono Pauliaus II parapijos.
9:01 val.: prie namų laiptinės nulaūžiau 26 g varveklį. **19:33 val.:** laukuose prie namų surinkau 228, 220, 112, 270, 424 g sniego (svoris su indeliais). 102 g sniego išstirpinau ant cinko plokštės, vietomis padengtos baltu temperos dažu.

2025 m. balandžio 11 d.: Prisnigo, kaip tyčia man.

2025 m. gegužės 4 d.: 13:15 val.: ant 54,5 x 61 cm vario plokštės tirpinu suledėjusį sniego luitą ir sniegą. **14:25.:** tirpinimą baigiau. Pusė sniego luito neištirpo, bus kitam kartui.

Ant plokštės sniego paliktas tirpsmo pėdsakas man primena galaktiką.

pauzė

2025 m. lapkričio 11 d.: Užvakar mano vyras sakė, jog jau laukia vasaros ir šiltesnių dienų, o aš laikiu sniego.

2025 m. lapkričio 16 d., 18:37 val.: Šiandien patyriau pirmąjį žiemos sniegą – netikėtą, šlapią, aštrų ir ledinį. Maži ledo kristalai nemaloniai talžė veidą.

2025 m. lapkričio 17 d., 19:13 val.: Jau pusvalandis kaip mano rajone dingusi elektra. Šaldytuve tirpsta sniegas. **19:33 val.:** Elektra „grįžo.“ Pritemusio kambario fone girdisi TV3 vakaro žinios. Reportaže apie sekmadienį iškritusį pirmąjį žiemos sniegą praeiviai miestų gatvėse kartoja, kokie jie dėl to jaučiasi laimingi. Keista, kiek tie maži balti dribsneliai gali žmonėms suteikti laimės. Įdomu, ar bent dalis praeivių žino, kad dar šiame šimtmetyje sniegas Lietuvoje gali išnykti? O kartu su juo galimai išnyks ir dalis laimės.

2025 m. lapkričio 20 d.: Sninga. Vėl.

2025 m. lapkričio 23 d., 19:03 val.: Lauke dosniai pridrėbė sniego, tad papildžiau savo kolekciją keturiais indeliais baltos purios it cukraus vata masės. Greitai reikės didesnio šaldiklio.

2025 m. lapkričio 26 d., 9:29 val.: Vakar dienraščių antraštės baugino, kad ateinančias porą dienų mus užklups sniego apokalipsė – šlapio sniego apdraba. Bet šįryt tiesiog gražiai ir smulkiai sninga.
14:02 val.: „Lietuvos draudimas“ man atsiuntė el. laišką su antrašte - „Tirpstantis sniegas sunkėja iki 9 kartų.“⁸¹

2025 m. lapkričio 28 d., 08:10 val.: Už lango lauke su manimi sveikinas sniego katinas.

2025 m. gruodžio 1 d.: Ant žalios žolės liko tik sniego katinas.

2025 m. gruodžio 13 d., 20:14 val.: Vėl sninga. Negausiai. Mėginio paimti nepavyks.

2025 m. gruodžio 14 d., 10:15 val.: Paėmiau sniego mėginį M17VL-S15122025. Sniego aukštis 3,5-4,5 cm.

2025 m. gruodžio 15 d., 10:23 val.: Sniegas ištirpo.

2025 m. gruodžio 25 d.: Kalėdos be sniego.

2025 m. gruodžio 28 d.: A. ir A. Tamošaičių galerijoje eksponuojamas šių metų pradžios sniegas „susitiko“ su metų pabaigos sniegu! + Kolekciją papildžiau 2 indeliais sniego.

2026 m. sausio 2 d.: Lauke pridrebė kalnus sniego.

2026 m. sausio 3 d., 09:35 val.: Dideli snaigių gumulai sukasi ore.

10:43 val.: Rajonas paskendęs baltame sniego rūke.

15:20 val.: Nuo Puškino mokyklos namo parsinešiau sniego gniūžtę. Mėginys G8VL-S03012026.

2026 m. sausio 4 d., 19:30 val.: Sniego iki pusės blauzdos. Vedžiodama šunį įsivaizduoju, kad brendu per tankiai apsnigtą beribį sniegyną.

2026 m. sausio 6 d. 20:40 val.: Mano vyrui juokinga, kad padėjau savo kolekcinį sniegą 2025 m. gruodžio 18 d. A. ir A. Tamošaičių galerijoje „Židynys“ tirpti ir laukti susitikimo su nauju sniegu. Tai 2026 m. pradžioje prisnigo tiek, kiek per du metus nesnigo. Sniego burtai.

2026 m. sausio 7 d., 10:35 val.: Prisirinkau lauke daug sniego. Gaminsiu sniego popierių. Įdomu, kad antrus metus iš eilės gaminu popierių tik sausio mėnesį. **13:39 val.:** Už lango akinanti balta tamsa. Visa paskendę baltame rūke. Pasirodo, tai yra „[...] dažniausiai poliariniuose regionuose pasitaikantis reiškinys, kuomet neina atskirti kur yra dangus ir kur žemė (nesimato horizonto linijos). [...] Neturint jokių orientyrų, galima pasiklysti net pažįstamoje vietovėje, nes tampa daug sunkiau suvokti matomą erdvę.“⁸² Akinantis rūkas, tarsi, baltas gobelenas, aptraukė visą mano gyvenamąjį rajoną.

⁸¹ „Lietuvos draudimas“, naujienlaiškis, žiūrėta 2025 m. lapkričio 26 d., <https://preview.mailerlite.io/emails/webview/1083710/172131708746860463>.

⁸² Orai ir klimatas Lietuvoje, Facebook, 2026 m. sausio 7 d., <https://www.facebook.com/share/p/1C5BvhQm4G/>.

2026 m. sausio 9 d., 11:19 val.: Grįžus namo atrodžiau kaip po ekspedicijos Arktyje. Lauke pūga ir sniego iki kelių.

2026 m. sausio 20 d.: Tik šiandien prisiminiau, kad vakar buvo tarptautinė sniego diena. Vis mąstau, gal sniego man jau gana...

2026 m. sausio 26 d.: Sniego fazė – krembiulė: traškus viršus ir purus vidus.

2026 m. sausio 27 d.: Visame rajone gatvės ir takai virto ledo čiuožykla.

2026 m. sausio 28 – vasario 2 d.: Prie laiptinės durų po domofonu, augo ir nyko žmonių batais sunešta sniego krūvelė. Kad neparsineščiau sniego namo, palieki jį prie laukujų durų. Mačiau, kad sniego krūvelių būta ir anksčiau, jas vėliau nušluodavo valytoja.

10 il. *Sniego krūvelė po domofonu, Pašilaičiai, Vilnius, 2026.*

2026 m. vasario 2 d.: Praėjusi naktis Lietuvoje buvo šalčiausia per 30 metų.

2026 m. vasario 3 d., 18:45 val.: netoli mano namų tamsiame žiemos danguje pasirodė dreifuojančios vertikalios šviesos juostos, vadinamieji šviesos stulpai, – tai retai pastebimas optinis reiškiny, kai „[...] vertikalus šviesos pluoštas tarsi tęsiasi virš šviesos šaltinio.“⁸³ Šviesos stulpai, sudaryti iš mažiųjų plokštelės formos ledo kristalų,⁸⁴ dažniausiai yra matomi esant žemai oro temperatūrai (ne mažiau kaip -10°C). Jiems susiformuoti reikalinga drėgmė ir silpnas vėjas.

⁸³ Agnė Tarailaitė, „Nukritus temperatūrai lietuviai danguje išvydo įspūdingą vaizdą – retai pastebimus šviesos stulpus“, *15min.lt*, 2021 m. gruodžio 18 d., <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/mokslas-it/nukritus-temperaturai-lietuviai-danguje-isvydo-ispudinga-vaizda-retai-pastebimus-sviesos-stulpus-1290-1610662>.

⁸⁴ Orų entuziastai, *Facebook*, 2026 m. sausio 10 d., <https://www.facebook.com/groups/oruentuziastai/posts/2310974786034012/>.

11 il. Šviesos stulpai, Pašilaičiai, Vilnius, 2026-02-03.

2026 m. vasario 4 d.: Speigas mano galvoje.

2026 m. vasario 11 d.: Nusprendžiau iš naujo gaminti sniego popierių. Pirmasis bandymas pavyko, tačiau popierių krūvelė priminė morengo tortą. Šįkart bandysiu išgauti organiškesnes sniego popieriaus formas ir atspalvius. Kadangi pirmuoju popieriaus bandymu sunaudojau visas turėtas estampinio popieriaus atraižas, šįkart naudosisiu 2023-2024 metų savo nepavykusius atspaudus.

2026 m. vasario 12 d., 10:20 val.: Šiandien surinkau tris sniego mėginius: 64, 120, 226 g. Dėdama mėginius į šaldymo kamerą, pamačiau, kad „Puškino“ gniūžtė susitraukė iki slyvos kauliuko dydžio. Panašu, kad sniegas saugomas ne indelyje – traukiasi.

2026 m. vasario 19 d., 16:44 val.: Ore jaučiu pavasario kvapą!

2026 m. vasario 28 d., 09:52 val.: Paskutinė kalendorinės žiemos diena. Lauke + 3 laipsniai Celsijaus. Surinkau 314 g sniego, panašaus į grūstą ledą. Šaldiklyje nebėra vietos saugoti sniegą.

2026 m. kovo 13 d.: Nors lauke jau pavasaris, bet šešėliuose tebegyvena sniegas.

Dienoraštis, iš tikrųjų, prasidėjęs, kaip techninė mano kūrybinių procesų ir darbo su sniegu pradžios fiksacija, su laiku perėjo į mano gyvenamosios aplinkos ir savęs pačios toje aplinkoje (pa)stebėjimą. Jis buvo pirminis bandymas uždokumentuoti kasdienius procesus, rašytas be didelių užmojų ir, panašu, kad be planų tęsti. Visgi, 2025 m. lapkritį sugrįžtu prie dienoraščio rašymo. Šįkart jau kitokio – nuoseklesnio. Stebėjimas yra viena iš mano meninių praktikų. Stebiu tirpstantį sniegą ant šalto plokštės paviršiaus. Pamažu pradedu stebėti ir aplinką

bei save. Tai lėtas procesas. Jo metu mokausi pamatyti tai, ko anksčiau nematydavau. Akies žvilgsnis tampa akylesnis. Atrodytų, kad dienoraščio rašymas praplėtė mano suvokimą apie žmogaus ir gamtos tarpusavio ryšio svarbą. Pradedu jausti sniegą.

3.3. Metodinė grafikės virtuvė

Šiame poskyryje aprašomi trys metodai, gimę mano kūrybinės praktikos su sniegu ir ledu metu, pateikiami kaip atskiri receptai iš „Grafikės receptų knygos“. Sniegas ir ledas yra pagrindinės medžiagos mano kūryboje, naudojamos pastaruosius dvejus metus. Šios medžiagos mane sužavėjo dėl savo prigimtinio efemerškumo, laikinumo, kintančio medžiagiškumo. Ieškodama būdų, kaip galiu *išsaugoti* sniegą bei ledą meninės raiškos priemonėmis, sukūriau tris skirtingus kūrybinius metodus, kurie yra paremti kontrolės ir atsitiktinumo santykiu. Tai yra lėti, kartais net meditatyvūs procesai, kurių metu fiksuojamas sniego bei ledo tirpsmas ant metalo plokštės, *skaitomi* ir subjektyviai *interpretuojami* tirpsmo raštai bei gaminamas popierius, išmirkęs nefiltruotame sniego vandenyje. Visi šie metodai moko, kaip skirtingais meniniais būdais fiksuoti ir uždokumentuoti sniego bei ledo nyksmą ir jų paliktus pėdsakus.

3.3.1. Sniegotintos rezervažas

3.3.1.1. Pozityvo būdas

Sniegotintos rezervažas — tai sniego išsaugojimo technika grafikos būdu, kai metalo plokštės paviršiuje sniegas tirpdamas piešia temperos dažais; po to plokštė nulakuojama kietu laku ir pamerkiama į šiltą vandenį; tirpdami dažai laką pakelia nuo plokštės; vėliau plokštė apipurškiama aerosoliniais dažais ir ėsdinamos be lako likusios vietos; išėstos įdubos pripildomos dažų ir daromas atspaudas. Taip gaunamas unikalūs tirpsmo raštų piešinys, primenantis šerkšnu padengtą ledo paviršių.

Šis metodas grindžiamas autorine mišria giliaspaudės grafikos technika, kurioje derinami tradiciniai rezervažo ir akvatintos principai bei pasitelkiamas natūralus sniego ir (arba) ledo tirpsmo procesas. Tokiu būdu ant metalo plokštės fiksuojami unikalūs sniego (ledo) tirpsmo raštai.

Ištekliai:

- Metalo plokštė (vario arba cinko);
- Temperos dažai;
- Sniegas ir (arba) ledas;
- Skystas kietas lakas;
- Aerosoliniai purškiami dažai;
- Ėsdinimo tirpalai (geležies chlorido – vario plokštei, vario sulfato – cinko plokštei);
- Estampinis arba savo gamybos perdirbtas popieriaus.

12 il. *Sniegotintos rezervažas pozityvo būdu, 2025.*

Taikymas:

- Ant švarios metalo plokštės užtepkite arba išspauskite temperos dažus.
- Ant jų uždėkite sniego ir (arba) ledo – leiskite jiems natūraliai tirpti.
- Jei reikia, švelniai pajudinkite sniego, ledo ir dažų mišinį ant plokštės paviršiaus ir suaktyvinkite tirpsmo srautą.
- Kai plokštės paviršius visiškai išdžius, padenkite jį skystu kietu laku.
- Lakui sustingus, atsargiai pašalinkite temperos dažų likučius – plokštę pamerkite į šiltą vandenį ir paviršių švelniai braukykite teptuku.
- Tuomet plokštės paviršių tolygiai nupurškškite aerosoliniu dažu.
- Paruoštą plokštę ėsdinkite atitinkamais tirpalais, kad išryškėtų natūraliai susiformavę sniego ir ledo raštai.
- Galiausiai susidariusias sniego-ledo klišes atspauskite ant estampinio arba savo gamybos perdirbto popieriaus.

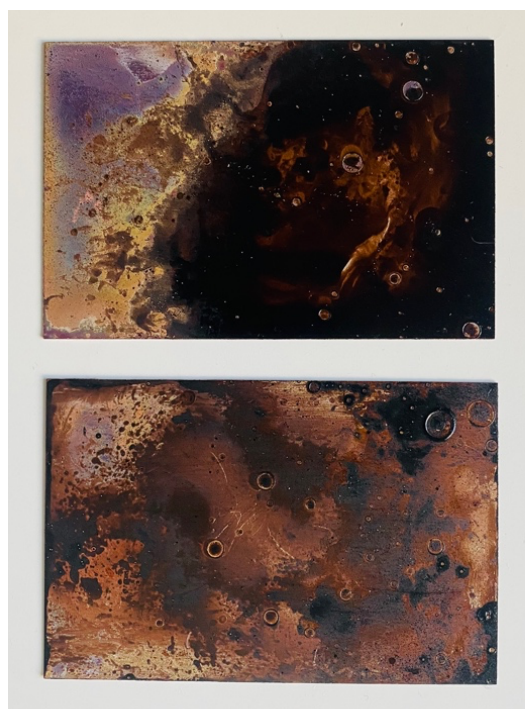
Įdomu tai, kad prancūzų kalba *réserve*, lotynų – *reservo*⁸⁵ reiškia išsaugojimą, o italų kalba *acquatinta*⁸⁶ – spalvotas vanduo. Mano sukurta sniegotintos rezervažo technika ne tik leidžia užfiksuoti sniego ir ledo tirpsmą ant metalo plokštės, kurios metu tirpsmo vanduo nusidažęs temperos dažų spalva lėtai srovėna ir kuria tirpsmo peizažą, bet kartu leidžia sniegą ir ledą išsaugoti grafiniu vaizdu.

3.3.1.2. Negatyvo būdas

Tai ta pati grafikos technika tik atliekama priešingu būdu.

Ištekliai:

- Metalų plokštė (vario arba cinko);
- Sniegas ir (arba) ledas;
- Skystas kietas lakas;
- Aerosoliniai purškiami dažai;
- Ėsdinimo tirpalai (geležies chlorido – vario plokštei, vario sulfato – cinko plokštei);
- Estampinis arba savo gamybos perdirbtas popierius.

Taikymas:

13 il. Sniegotintos rezervažas negatyvo būdu, 2025.

- Ant švarios metalo plokštės uždėkite sniego ir (arba) ledo gabalėlių.
- Ant jų užlašinkite skystą laką, leisdami jam natūraliai tekėti su tirpsmo vandeniu.
- Kai plokštės paviršius visiškai išdžius, tolygiai užpurškite aerosolinius dažus.
- Plokštę ėsdinkite atitinkamoje rūgštyje.
- Gautas tirpsmo žymes fiksuokite atspauduose.

⁸⁵ „Rezervažas“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, žiūrėta 2025 m. lapkričio 10 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/rezervazas/>.

⁸⁶ „Akvatinta“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, žiūrėta 2025 m. lapkričio 10 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/akvatinta/>.

Nors šis metodas skiriasi nuo sniegotintos rezervažo pozityvo būdu, tačiau galutinis rezultatas išlieka vizualiai panašus, t.y. pozityvus: estampai atvaizduoja panašius tirpsmo pėdsakus, kaip ir gautus pozityvo būdu.

3.3.2. Tirpsmo raštų hermeneutika

„Visuotinė lietuvių enciklopedija“ žodį hermeneutika aiškina taip: „(gr. hermēneutikē < hermēneuō – aiškinu, komentuoju), disciplina, aiškinanti prasminius, bet savaime neaiškius veikalus, pirmiausia tekstus; šios disciplinos metodologija.“⁸⁷

Tirpsmo raštų hermeneutikos metodas grindžiamas mano stebėjimo ir sąveikos (dialogo) su sniego–ledo kliše procesu, kurio metu tampa bendrakūrėja su sniegu ir (arba) ledu. Kitaip tariant, ant metalo plokštės braižau atsitiktinį, intuityvų tos akimirkos „sniego“ dienoraštį. Taikydama šį metodą aš, kaip kūrėja, galiu *nesuprantamą* sniegraštį įgarsinti vaizdais, kurdama savo alegorinę⁸⁸ interpretaciją – netiesioginės reikšmės pasakojimą, kuris vizualiai atrodo kaip topografinis žemėlapis, atvaizduojantis tirpsmo reljefus.

Ištekliai:

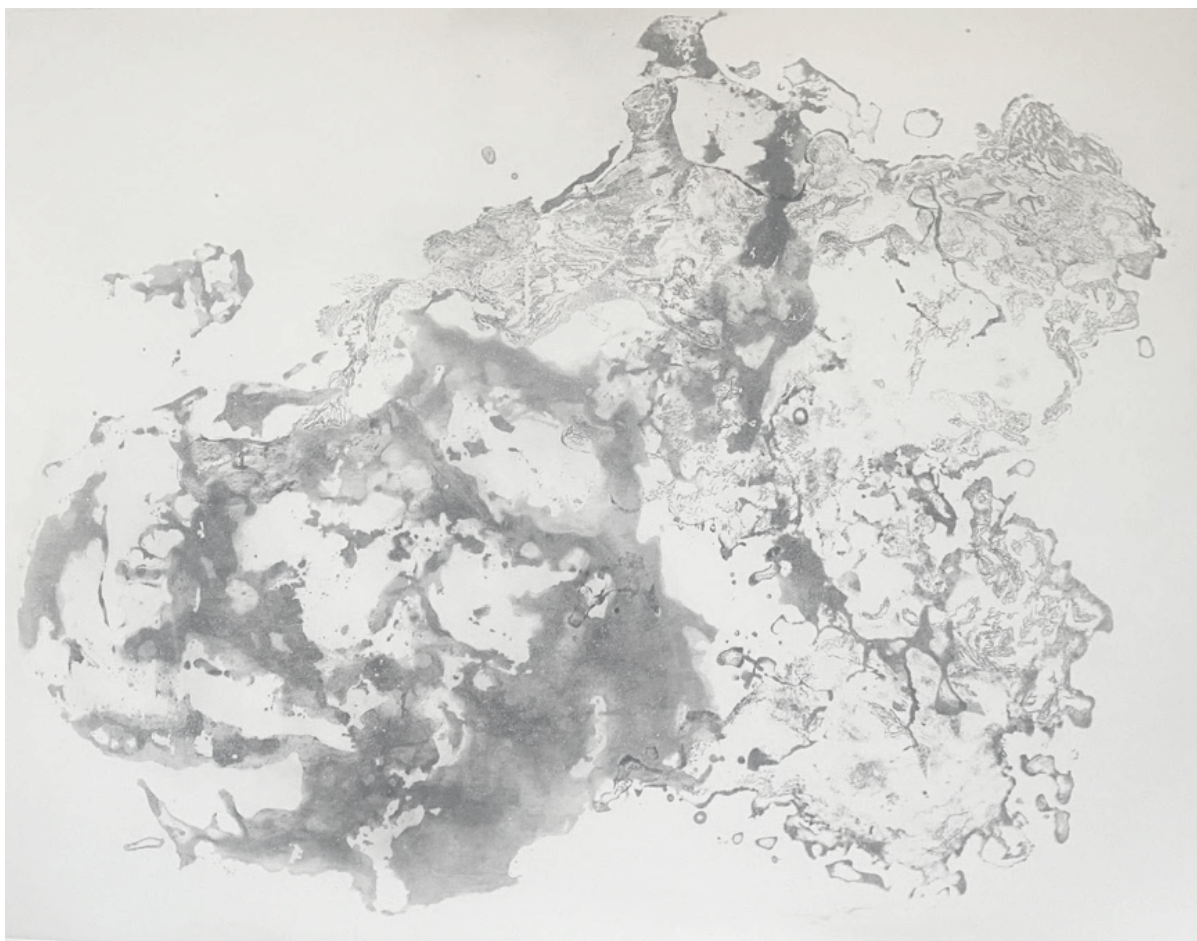
- Sniego–ledo kliše (pozityvi arba negatyvi);
- Adata arba kitas grafikai skirtas įrankis;
- Estampinis arba savo gamybos perdirbtas popieriaus.

Taikymas:

- Sniego–ledo klišę padėkite ant stalviršio ar kito tvirto paviršiaus.
- Stebėkite ir analizuokite tirpsmo raštus – jų kryptis, formas, dydžius, tekstūras ir t.t.
- Intuityviai palikite pasirinkto grafikos įrankio režius ant klišės, tarsi „skaitydami“ ir interpretuodami tirpsmo raštus.
- Gautas žymes atspauskite ant estampinio arba savo gamybos perdirbto popieriaus.

⁸⁷ „Hermeneutika“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, žiūrėta 2025 m. lapkričio 24 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/hermeneutika/>.

⁸⁸ „Alegorija“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, žiūrėta 2025 m. gruodžio 4 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/alegorija/>.

14 il. *Tirpsmo raštų topografinio žemėlapių pavyzdys, 2026.*

V. Rubavičius knygoje „Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose“ teigė: „Žmogus linkęs pasaulį suvokti kalbos pagrindu, tad kalbiniais būdais interpretuoja ir gamtos reiškinius bei vyksmus, neišvengiamai įtvirtindamas žmogiškos kalbinės ir nežmogiškos bekalbės tikrovės ar gamtos ir kultūros skirtį.“⁸⁹ Žmogaus ir sniego raštas plokštėje paliekamas kaip pėdsakas, perteikiantis tikrovę – gamtos laikinumą ir sniego mirtį, – kurią siekiama *uždokumentuoti* ir išsaugoti kaip kadaise buvusią istoriją ateities kartoms.

3.3.3. Sniegotė

Sniegotė – tai autorinis sniego popieriaus gamybos būdas, gimęs šio meninio tyrimo metu. Metodas yra grįstas sąmoningu vandentiekio vandens nenaudojimu (geriamojo vandens resursų saugojimu), vietoj jo naudojant sniegą kaip vandens bazę ir tiriamąją mediją. Svarbus sniego popieriaus kūrimo aspektas yra ir popieriaus žaliavų pernaudojimas – naudotos estampinio popieriaus atraižos ir nepavykę grafikos atspaudai. Iš vienos pusės, toks popieriaus gamybos būdas yra tvarus meninis gestas, iš kitos – pats popierius tampa meno objektu, kadangi savyje talpina ne tik kadaise „nepavykusius“ kitus kūrinius, bet ir sniegą.

⁸⁹ Rubavičius, *Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose*, 114.

Ištekliai:

- Estampinio popieriaus atraizos, nepavykę estapai ir pan.;
- Sniegas;
- Indas;
- Metalinis sietelis;
- Kokteilių plaktuvus arba virtuvinis smulkintuvas;
- Laikraštinis popierius arba paklodė;
- Kempinė.

15 il. Surinktas sniegas popieriaus gamybai, 2026.

Taikymas:

- Susmulkinkite popieriaus atraizas;
- Užpilkite sniegu ir mirkykite inde, kol popierius suminkštės;
- Išmirkytą popierių susmulkinkite kokteilių plaktuvu arba virtuviniu smulkintuvu, kol pasidarys vientisa, tiršta masė;
- Ištirpinkite sniegą didesniame inde ir supilkite jį į didesnės talpos butelį (aš naudoju plastikinį 5l talpos);
- Į atskirą stiklainį ar kitą indą įdėkite susmulkintos popieriaus masės, užpilkite sniego vandens ir gerai išmaišykite (popieriaus masės kiekis lemia gaunamo popieriaus storį – kuo daugiau, tuo storiau);
- Ant popieriaus gamybai skirtą sietelį pilkite popieriaus ir sniego vandens mišinį;
- Popieriaus masę nuo sietelio perkelti ant paklodės arba laikraštinio popieriaus, sietelio blogąją pusę gerai prispausdami švaria kempine;
- Atkelkite sietelį ir palikite popierių džiūti.

16 il. Sniego popieriaus gamybos eiga, 2026.

17 il. *Sniego popierius*, 2026.

Nors sniego popierius yra itin trapus ir gležnas, jo panaudojimas, visgi, gali būti įvairus: ant jo galima spausti sniego–ledo klišes, piešti, rašyti arba, kaip nutiko man, iš sniego popieriaus sukurti sniego knygą, kuri įprasmina sniegą kaip objektą ir uždokumentuoja 2025 m. pabaigos – 2026 m. pradžios rekordinės žiemos faktą.

Galvojant apie visus anksčiau aprašytus kūrybinius metodus platesniame meninio tyrimo kontekste, tampa akivaizdu, kad visa mano meninė praktika, kurios metu naudoju sniegą bei ledą, susijungia tarpusavyje, leisdama vienokia ar kitokia forma išsaugoti ir suarchyvuoti šias efemeriškas, tirpstančias bei nykstančias gamtos medžiagas. Kūrimas per saugojimą yra tai, kas man rūpi ir kuo dabar gyvenu.

*Ir tik piktas blaivus sniego lopas dėsio į visuotinį svaigulį
korėtom akutėm. laikina, laikina, - šnabžda ir į dirvą susigeria.⁹⁰*

⁹⁰ Marius Burokas, *Seismografas* (Vilnius: Lapas, 2025), 33.

Išvados

1. Mano didysis tyrimo užmojis buvo išsiaiškinti, kaip meninėmis priemonėmis galima išsaugoti sniegą ir ledą, kurie neišvengiamai nyksta. Kūrybinė praktika parodė, kad:

a) pasitelkiant šio tyrimo metu sukurtus autorinius grafikos metodus „Sniegotintos rezervažas“ bei „Sniegotė“ galima užfiksuoti nykstantį bei trumpalaikį sniego ir ledo tirpsmo procesą ant metalo plokščių, taip pat, suarchyvuoti ir įamžinti sniegą rankomis pagaminto popieriaus sudėtyje;

b) tirpsmo raštų estampai tirpstančią medžiagą įvaizdino kaip meno objektą. Jie ne tik išsaugojo jau nebeegzistuojančio sniego buvimo ženklus, bet ir įgalino mane, kaip kūrėją, per meninę formą kalbėti apie globalius ir lokalius klimato kaitos iššūkius bei sniego, kaip gamtos reiškinių, grėsmę išnykti;

c) sniego knyga, sukurta iš trapios sniego popieriaus, uždokumentavo 2025 m. pabaigos – 2026 m. pradžios rekordinį žiemos laikotarpį ir įamžino sniego amžių, kaip istorinį įvykį.

2. Įgytos teorinės žinios ir kūrybinės praktikos santykis atskleidė, kad mokslo duomenis galiu perteikti meniniu vaizdu bei jausmu, ir tokiu būdu žadinti žiūrovo jautrumą aplinkai:

a) kūryboje pasitelkdama sniegą reflektuoju klimato kaitos pokyčius Lietuvoje ir kuriu erdvę žiūrovui permąstyti akimirkos svarbą, laikinumo pojūtį ir artėjantį sniego stygių;

b) savo kūrinius ir juos lydinčius aprašymus bei pristatymus vertinu, kaip subtilią ir veiksmingą priemonę ugdyti žmonių ekologinį sąmoningumą.

3. Tyrimo metu užsiimdama *sniegosauga* – periodiškai kaupdama sniegą ir vykdydama jo nykimo tyrimą, supratau, kad sniegas man svarbus ne tik kaip kūrybinė medžiaga, bet ir kaip dėl klimato kaitos nykstantis gamtos reiškinys. Sąmoningas sniego kolekcionavimas žymi mano virsmą į menininkę–kolekcionierę, sniego archyvarę. Mano sniego kolekcija gali tapti prasmingu liudijimu tiems, kurie galbūt šio reiškinio jau nepatirs.

Naudotos literatūros, šaltinių ir elektroninių duomenų sąrašas

1. Ambrazevičiūtė, Greta. *Adela*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2022.
2. Bell, Alice. *Can We Save The Planet?* London: Thames & Hudson, 2020.
3. Bendrinės lietuvių kalbos žodynas. *Ekalba.lt*. <https://ekalba.lt/>.
4. Burokas, Marius. *Seismografas*. Vilnius: Lapas, 2025.
5. Butler, Rhett Ayers. "Volcanoes linked to massive global warming event." *Mongabay*, April 26, 2007. <https://news.mongabay.com/2007/04/volcanoes-linked-to-massive-global-warming-event/>.
6. Davis, Heather and Etienne Turpin. "Art and Death: Life between the Fifth Assessment and the Sixth Extinction." In *Art in the Anthropocene: Encounter among Aesthetics, Politics, Environments and Epistemologies*. Edited by Heather Davis and Etienne Turpin. London: Open Humanities Press, 2015.
https://openhumanitiespress.org/books/download/Davis-Turpin_2015_Art-in-the-Anthropocene.pdf.
7. Elbaor, Caroline. "February 13th." *Art Viewer*, May 13, 2019.
<https://artviewer.org/augustas-serapinas-at-emalin-2/>.
8. Eszter Sziksz. <https://szikszeszter.com/>.
9. Eszter Sziksz. „Wind Whispers Project.“
<https://files.cargocollective.com/c971539/windy.pdf>.
10. "Gaia Hypothesis – James Lovelock." *Naked Science*, „Youtube,“ published May 21, 2014, filmed in 2007. Video, 28:46.
<https://www.youtube.com/watch?v=GIFRg2skuDI>.
11. Gaižutytė-Filipavičienė, Žilvinė. *Lietuvos gamtos menai ir antropoceno estetika*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2024.
12. Grušaitė, Gabija. *Grybo sapnas*. Vilnius: Lapas, 2023, 2024.
13. Haraway, Donna. *Anthropocene, Capitalocene, Plantationocene, Chthulucene: Making Kin*. *Environmental Humanities* (2015) 6 (1): 159-165.
<https://doi.org/10.1215/22011919-3615934>.
14. Horn, Eva and Hannes Bergthaller. *The Anthropocene. Key issues for the humanities*. New York: Routledge, 2019. <https://doi.org/10.4324/9780429439735>.
15. Høeg, Peter. *Panelės Smilos sniego jausmas*. Vilnius: Tyto Alba, 2017.
16. Lietuvos draudimas. Naujienlaiškis.
<https://preview.mailerlite.io/emails/webview/1083710/172131708746860463>.

17. Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos. „Lietuvos klimato būklė 2023 metais“. Vilnius: LHMT Klimato ir tyrimų skyrius, 2024.
<https://www.meteo.lt/app/uploads/2024/03/Lietuvos-klimatas-2023.pdf>.
18. Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos. „Lietuvos klimato būklė 2024 metais“. Vilnius: LHMT Klimato ir tyrimų skyrius, 2025.
<https://www.meteo.lt/app/uploads/2025/03/Lietuvos-klimato-bukle-2024-pabaigtas.pdf>.
19. Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos. „Lietuvos klimato būklė 2025 metais“. Vilnius: LHMT Klimato ir tyrimų skyrius, 2026.
<https://www.meteo.lt/app/uploads/2026/02/Lietuvos-klimato-bukle-2025.pdf>.
20. Lietuvos kultūros institutas. „Augustas Serapinas“. 2020 m. lapkričio 23 d.
<https://lithuanianculture.lt/lietuvos-kulturos-gidas/2020/11/23/augustas-serapinas-2/>.
21. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. „Klimato kaitos prognozių sudarymo, nacionalinės studijos apie Lietuvos savivaldybių jautrumą ir pažeidžiamumą klimato kaitai bei jautriausios savivaldybės prisitaikymo prie klimato kaitos plano parengimas. I ETAPAS: KLIMATO KAITOS PROGNOZIŲ IKI 2100 METŲ PARENGIMAS. ĮVADINĖ ATASKAITA“. (Sutartis Nr. VPS-2022-3-ES, 2022–01–13).
https://klimatokaita.lt/media/17396/ivadine-ataskaita-elle_3f-1.pdf.
22. Magnason, Andri Snær. *Apie laiką ir vandenį*. Vilnius: Alma litera, 2022.
23. Martet, Cécile. “Top 5 Ephemeral Art Styles.” *Rise Art*, August 14, 2023.
<https://www.riseart.com/article/2606/top-5-ephemeral-art-styles>.
24. Morton, Timothy. *All Art is Ecological*. Penguin Books, 2021.
25. National Arts Centre. “Minik Rosing.” Last updated November 17, 2022.
<https://nac-cna.ca/en/bio/minik-rosing>.
26. National Geographic Society. “Anthropocene.” *National Geographic*, last updated October 19, 2023. <https://education.nationalgeographic.org/resource/anthropocene/>.
27. Olafur Eliasson. <https://olafureliasson.net/>.
28. Omond, Tamsin. *DO/ EARTH/ Healing strategies for human kind*. London: The Do Book Company, 2021.
29. Orai ir klimatas Lietuvoje. *Facebook*. 2026 m. sausio 7 d.
https://www.facebook.com/OraiIrKlimatasLT/posts/pfbid025JHURZdkyutnbEgmyNp_hkqbdWq1CPLSgMFXUdJavqXF5dKphYyiMoAkAWdH3KCKl?rdid=n09RUOobjwA0ubpb#.
30. Orų entuziastai. *Facebook*. 2026 m. sausio 10 d.
<https://www.facebook.com/oruentuziastai/posts/2310974786034012/>.

31. Pugno, Laura. *Over Time*. Foligno, Italy: Viaindustriale publishing, 2022.
32. Rafferty, John P. "James Lovelock." *Encyclopedia Britannica*, July 22, 2025.
<https://www.britannica.com/biography/James-Lovelock>.
33. Rubavičius, Vytautas. *Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2023.
34. Sverdiolas, Arūnas. *Steigtis ir sauga*. Vilnius: Baltos lankos, 1996.
35. Sommer, Laura Kim and Christian Andreas Klöckner. "Does Activist Art Have the Capacity to Raise Awareness in Audiences? – A Study on Climate Change Art at the ArtCOP21 Event in Paris. Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts." American Psychological Association, 2019. <http://dx.doi.org/10.1037/aca0000247>.
https://kmgne.de/wp-content/uploads/2019/08/Sommer_2019_Does-activist-art-have-the-capacity-to-raise-awareness-in-audiences_a-study-on-climate-change-art-at-the-artcop21-event-in-Paris.pdf.
36. Sophia Rare Books. "Keppler, Johannes. Strena seu de nive sexangula." <https://www.sophiararebooks.com/pages/books/4960/johannes-kepler/strena-seu-de-nive-sexangula>.
37. Tarailaitė, Agnė. „Nukritus temperatūrai lietuviai danguje išvydo įspūdingą vaizdą – retai pastebimus šviesos stulpus“. *15min.lt*, 2021 m. gruodžio 18 d.
<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/mokslas-it/nukritus-temperaturai-lietuviai-danguje-isvydo-ispudinga-vaizda-retai-pastebimus-sviesos-stulpus-1290-1610662>.
38. Terminų žodynas. *Žodynas.lt*. <https://www.zodynas.lt/>.
39. Tate Modern. "Olafur Eliasson and Minik Rosing Ice Watch." <https://www.tate.org.uk/>.
40. Visuotinė lietuvių enciklopedija. <https://www.vle.lt/>.
41. Žukauskaitė, Audronė. *Į organizmus orientuota ontologija*. Vertė Aistis Žekevičius. Vilnius: Hubris, 2025.

Iliustracijų ir paveikslų sąrašas

1. Olafur Eliasson, *Ice Watch*, 2014, Martin Argyroglo nuotrauka, Panteono aikštė, Paryžius, 2015, in: <https://olafureliasson.net/artwork/ice-watch-2014/>.
 2. Eszter Sziksz, *It is hard to let you go*, 2020, in: <https://szikszeszter.com/Ice-prints>.
 3. Eszter Sziksz, *Wind Whispers*, 2023, in: <https://files.cargocollective.com/c971539/windy.pdf>.
 4. Augustas Serapinas, *Vasario 13-oji*, 2019, galerija „Emalin“, Londonas, Jungtinė Karalystė, 2019 m. balandžio 5 d. – gegužės 18 d., in: <https://artviewer.org/augustas-serapinas-at-emalin-2/>.
 5. *Anoniminio kaimyno sniego skulptūros*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2025-2026.
 6. *Sniego tirpsmo estampai*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2025.
 7. *Sniego knyga*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2026.
 8. *Sniego mėginių kolekcija šaldiklyje*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2025.
 9. *MV16VL-S21022025*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2025.
 10. *Sniego krūvelė po domofonu*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2026.
 11. *Šviesos stulpai*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2026.
 12. *Sniegotintos rezervažas pozityvo būdu*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2025.
 13. *Sniegotintos rezervažas negatyvo būdu*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2025.
 14. *Tirpsmo raštų topografinio žemėlapiu pavyzdys*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2026.
 15. *Surinktas sniegas popieriaus gamybai*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2026.
 16. *Sniego popieriaus gamybos eiga*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2026.
 17. *Sniego popierius*, Jurgitos Ramanauskės nuotrauka, 2026.
- 1 pav. *Vidutinis dienų su sniego danga (≥ 1 cm storis) skaičius per metus Lietuvoje 1961–2025 m. ir pokyčio trendas*, Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos Klimato ir tyrimų skyrius, 2026, in: <https://www.meteo.lt/app/uploads/2026/02/Lietuvos-klimato-bukle-2025.pdf>